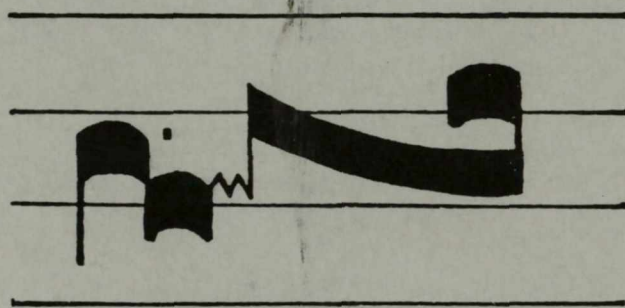

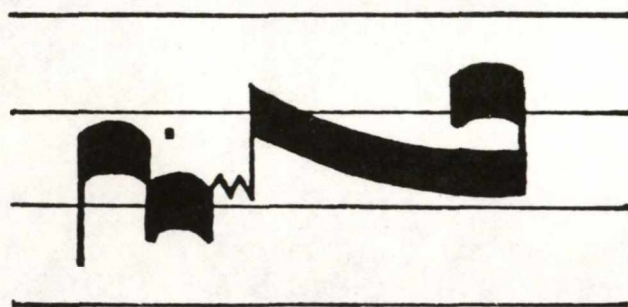
Hymnologiske Meddelelser

udgivet af Salmehistorisk Selskab

17. årg. sept. 1988 nr. 3

Hymnologiske Meddelelser

udgivet af Salmehistorisk Selskab

17. årg. sept. 1988 nr. 3

HYMNOLOGISK
REGISTRERING OG FORSKNING

RAPPORT FRA ET NORDISK SYMPOSIUM
OM AKTUEL HYMNOLOGISK FORSKNING
AFHOLDT PÅ MAGLEÅS KURSUSCENTER

20.-22. MARTS 1988

PROGRAMSøndag d. 20.3.

aften (19.00-

Velkomst ved Steffen Kjeldgaard-Pedersen

NORDISKE HYMNOLOGISKE FORSKNINGSPROJEKTER I

Up-to-date rapporter om afsluttede og igangværende projekter.

Jens Lyster: Dansk Salmeregistrant indtil 1700Elisabet Wentz-Janacek/Folke Bohlin:
Svensk KoralregistrantHenrik Fibiger Nørfelt: Om en registrering og vurdering af melodivalget før og nu til Grundtvigs a-salmer i Den d. SalmebogMandag d. 21.3.

formiddag

(9.00-12.00)

NORDISKE HYMNOLOGISKE FORSKNINGSPROJEKTER II

a) Ønskemål for fremtidig hymnologisk registrering og forskning

Karl-Johan Hansson: Indlæg i henhold til pkt. a + drøftelseErik A. Nielsen: Indlæg i henhold til pkt. a + drøftelse

Formiddagskaffe

Trond Kverno: Indlæg i henhold til pkt. a + drøftelse

Frokost

eftermiddag

(13.30-17.30)

Harald Göransson: Indlæg i henhold til pkt. a + drøftelseMargareta Jersild: Indlæg i henhold til pkt. a + drøftelse

Eftermiddagskaffe

b) Igangværende og planlagte registreringsprojekter m.v.

Inger Selander og Hans Bernskiöld: EDB-registrering af svensk kirkelig og folkelig vækkelsessangIngrid Gjertsen: Folkelig salmesang, på baggrund af undersøgelser af salmesangen i et gammel-pietistisk norsk miljø

Middag

Peter Balslev-Clausen og Vagner Lund:
Danske planer om registrering af den kirkelige og folkelige vækkelsessang i Danmark som led i et fællesnordisk projekt

aften
(19.00-

- c) Den fremtidige struktur for et nordisk hymnologisk samarbejde - samordning og udvikling af nordiske forskningsinitiativer - en nordisk hymnologisk samarbejdsorganisation

Fælles drøftelse

Tirsdag d. 22.3.
formiddag
(9.00-12.00)

ET FÆLLESNORDISK REGISTRERINGS- OG FORSKNINGSPROJEKT

- a) Elektronisk registrering og databehandling af salmer og sange

Inger Selander og Lars Klasén:

Nordisk (hhv. international) standardisering af systemer og programmer, herunder registreringsmaterialets anvendelse i den hymnologiske forskning. Drøftelse og formiddagskaffe.

Middag

eftermiddag
(13.30-16.00)

- b) Tilrettelæggelse og evt. finansiering af et fællesprojekt - fælles registreringspolitik, mål og midler, herunder fælles og separate ansøgninger af fondsmidler m.v.

Fælles drøftelse og eftermiddagskaffe

Afslutning ved Steffen Kjeldgaard-Pedersen og Lars Eckerdal.

Deltagerliste

Kursusleder: Steffen Kjeldgaard-Pedersen, Kong Valdemarsvej 25,
4000 Roskilde

DANMARK

Peter Balslev-Clausen, Ahlmanns Allé 14, 2900 Hellerup
Jørgen I. Jensen, Steenstrups Allé 17, st.th. 1924 Frederiksberg C
Vagner Lund, Caroline Amalievej 27, 2800 Lyngby
Jens Lyster, Odden præstegård, 4583 Sjællands Odde
Erik A. Nielsen, Strindbergsvej 3, 2500 Valby
Henrik Fibiger Nørfelt, Korsgårdsvej 16, 2920 Charlottenlund
Torben Scousboe, Tryggevej 132, 2700 Brønshøj

FINLAND

T.I. Haapalainen, Hukantaival 5 B 5, SF-802 30 Joensuu
Karl-Johan Hansson, Skolhusgatan 40 B 10, SF-651 00 Vasa
Catharina Östman, Skolhusgatan 13 A 2, SF-651 00 Vasa

ISLAND

Thröstur Eiríksson, Kleppsvegur 4, 105 Reykjavík

NORGE

Ingrid Gjertsen, Etno-folkloristisk Institut,
Olaf Ryesv. 19, N-5000 Bergen
Åge Haavik, Terrasseveien 34, N-1322 Høvik
Trond Kverno, Neuberggaten 1 B, N-0367 Oslo /
Ingun Montgomery, Brattvollveien 8 C, N-1164 Oslo 11

SVERIGE

Hans Bernskiöld, Karl Gustavsgatan 12 A, S-411 25 Göteborg
Folke Bohlin, Kvarnkroken 4, S-222 47 Lund
Lars Eckerdal, Lilla Gråbrödersgatan 2 B, S-222 22 Lund
Harald Göransson, Barrstigen 17, S-181 62 Lidingö
Margareta Jersild, Svenskt Visarkiv, Hagagatan 23 A, 3.
S-113 47 Stockholm
Lars Klasén, DAFA Data-AB, Box 34101, S-100 26 Stockholm
Inger Selander, Runslingen 6 C, S-223 50 Lund
Elisabeth Wentz-Janacek, Kyrkogatan 17, S-222 22 Lund

NORDISK SYMPOSIUM OM AKTUEL HYMNOLOGISK FORSKNING

PÅ MAGLEÅS KURSUSCENTER 20.-22. MARTS 1988

På initiativ af Salmehistorisk Selskab blev der i dagene søndag d. 20. til tirsdag d. 22. marts 1988 på Magleås Kursuscenter ved Birkerød afholdt et symposium med indbudte deltagere fra de fem nordiske lande med det dobbelte formål, dels at gøre status over de seneste års hymnologiske forskning i de nordiske lande, dels at tage de første skridt til et nordisk hymnologisk samarbejde. Det følgende er en beretning om symposiets forløb med en gengivelse i citat og referat af oplæg og drøftelser. Beretningen er skrevet og redigeret af Peter Balslev-Clausen.

Efter at have budt deltagerne i symposiet velkommen gjorde formanden for Salmehistorisk Selskab, Steffen Kjeldgaard-Pedersen rede for baggrunden for afholdelsen af symposiet, der er den hymnologiske forskning, der i de senere år er foregået i de nordiske lande, og som blandt hymnologiske forskere i Norden har bevirket et voksende ønske om et forskningsmæssigt samarbejde. Det er tanken, at dette samarbejde skal omfatte såvel gensidig information som fælles forskningsprojekter. Forskningen omkring de folkelige og religiøse vækkelsesbevægelser og dens sang i det 19. og 20. århundrede udgør et tyngdepunkt i disse års hymnologiske forskning i Norden. Der er følgelig ikke mindst indenfor dette område et udtalt behov for koordination og samarbejde. Den stærke gensidige påvirkning mellem landene gennem hele perioden har resulteret i en stor - og stadig voksende - fælles bestand af salmer og sange både hvad tekst- og melodisiden angår. En koordinering af registrerings - og behandlingsmetoder vil åbne muligheder for et forskningssamarbejde over lande- og faggrænser og dermed skabe forudsætningerne for et konkret, projektorienteret samarbejde.

Det er, således som det fremgår af programmet, tanken, at nærværende hymnologiske forskningssymposium skal gøre status over hidtidig og aktuel nordisk hymnologisk forskning, først og fremmest med henblik på 19. og 20. århundrede, og planlægge og koordinere fremtidig fælles nordisk hymnologisk forskning, herunder samarbejde om allerede igangværende og planlagt (EDB) registrering af de nordiske landes salmesang.

Det har fra begyndelsen været tanken, at indbyde forskere repræsenterende teologi og musik - og litteratur-videnskab fra alle de nordiske lande. Takket være en bevilling fra Nordisk Kulturfond har det været muligt at afholde det planlagte symposium som en tredages konference d. 20.-22. marts 1988 på Magleås Kursuscenter. Planlægningen forud for symposiet er blevet varetaget af en styringsgruppe bestående af Lars Eckerdal og Inger Selander (begge Lund), Hans Bernskiöld (Göteborg), Åge Haavik (Oslo), Karl Johan Hansson (Vasa) Peter Balslev- Clausen, Steffen Kjeldgaard-Pedersen og Vagner Lund (alle tre København).

Inger Selander skrev i forbindelse med ansøgningen til Nordisk Kulturfond en detaljeret redegørelse for symposiets baggrund. Af denne redegørelse skal her citeres følgende:

Motiven för det nordiska hymnologsymposium är flerfaldiga.

Till de angelägna uppgifter som nordiska forskare bör samråda om hör kartläggandet och utforskandet av vårt gemensamma kulturarv. Den gemensamma sångskatten består inte bara av äldre gods som den medeltida nordiska dagvisan, "Den signade dag, som vi nu här se", Wallins, Grundtvigs, Runebergs och Landstads psalmer eller de psalmer och sånger som vi importerat under olika tider utan även av sådant som skapats de allra senaste åren av författare som Anders Frostenson, Britt G. Hallqvist, Pia Perkiö och Svein Ellingsen och kompositörer som Sven Erik Bäck, Egil Hovland och Ilka Kuusisto. Ofta har de senaste årens nyskapande skett i intim samverkan mellan författare och kompositör, ibland över nationsgränserne, såsom det fruktbara samarbetet mellan den svenska författarinnan Britt G. Hallqvist och den norske kompositören Egil Hovland, vilket satt spår i de nya psalmböckerna i Norge, Sverige och Finland. Ett samarbete har även funnits mellan dessa tre länders psalmkommittéer. -

Mycket av det material som den hymnologiska forskningen arbetar med är sålunda gemensamt, något som i och för sig motiverar forskningssamverkan.

För att ge orientering om det i flera nordiska länder pågående psalmboksarbetet inför en vidare krets och få tillfälle till diskussion om principfrågor i psalmboksarbetet samlades hymnologer från alla de nordiska länderna till en konferens i Trondheim den 3. till 6. juni 1982. Som inbjudare till denna konferens med ämnet Hymnologisk forskning og aktuelt salmearbeide i Norden stod Nordiska ekumeniska rådet. Ett av diskussionsämnena rörde

den hymnologiska forskningen, hur den bör vidareutvecklas för att i bästa möjliga mån kunna stödja det praktiska psalmboksarbetet. Hymnologins traditionella begränsning till studiet av psalm och sång för kollektivt bruk i gudstjänsten ifrågasattes. Hymnologin är ett gränsämne som traditionellt griper över teologi, musikvetenskap och språk- och litteraturvetenskap, men forskningen har oftast bedrivits inom det teologiska delämnet praktisk teologi och begränsats till textsidan. I de fall då forskarens utgångspunkt varit musikvetenskaplig har som regel textsidan försumrats. Man borde införa synsätt och metoder från beteendevetenskaperna, menade några talare. Först då skulle forskningen verkligen gagna det praktiska psalmboksarbetet.

I några av de avhandlingar som publicerats efter detta symposium har författarna kompletterat traditionella metoder med sociologiska eller etnologiska. Sångens funktion i gudstjänster och sammankomster har studerats av Päivikke Suojannen och är en av de viktigaste aspekterna i hennes musiketnologiska avhandling, Finnish Folk Hymn Singing. Study in music anthropology (tr 1984). Hon behandlar såväl text- som musiksidan. Båda dessa aspekter finns också med i Seppo Soukkunnas avhandling Sionnin Kannel 1874-1892 (tr 1982), vilken emellertid dessvärre endast finns tillgänglig på finska. Sångens funktion berörs däremot inte hos Suokkunnas men väl hos Hans Bernskiöld i hans musiksociologiska avhandling Sjung av hjärtat sjung. Församlingssång och musikliv i Svenska Missionsförbundet fram till 1950-talet (tr 1986). I sin avhandling om 1968 års Svenska koralboksrevision i Finland fördjupar Karl-Johan Hansson de musikvetenskapliga analyserna framför allt genom ett teologiskt perspektiv, men han placerar även in revisionen i ett större musikvetenskapligt, kulturellt och socialt sammanhang. Norskan Ingrid Gjertsen undersöker i sitt pågående avhandlingsarbete förbindelserna mellan musikaliska uttrycksformer, sångernas textinnehåll, musikalisk praxis och kristenförförståelse i gammal-pietistisk miljö. Hon redogjorde för sitt arbete på den tvärvetenskapliga konferens för forskare med ämnen knutna till religiösa väckelserörelser i Norden, som dåvarande docenten i religionsetnologi i Lund, Anders Gustafsson, anordnade 1984.

Det har alltså hänt en hel del åren efter Trondheimkonferensen, och det finns ett stort behov bland nordiska forskare att få träffas för att diskutera igenom metodfrågor. Den enskilde hymnologens situation är ofta bekymmersam, delvis p.g.a. att ämnet saknar lärostol i Norden, delvis p.g.a. ämnets tvärvetenskapliga

karaktär. Det är svårt för den enskilde forskaren att sätta sig in i nya metoder utanför det egna ämnet. Ett intressant forskningsprojekt som finns på förslag är en undersökning av psalmens och den andliga sångens bruk och funktion i Norden under ett visst skede. Projektet som skulle kunde knyta till sig flera forskare kräver samarbete över både ämnes- och nationsgränser. Forskningen skulle kunna läggas upp med komparativt syfte och bedrivas parallellt i flera länder, men detta kräver grundliga diskussioner redan på planeringsstadiet.

Tanken om ett nordiskt hymnologiskt samarbete aktualiserades under den internationella hymnologkonferens som anordnades i Lund i augusti i år av sällskapet Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie med vilken organisation även medlemmer ur Hymn Society of America är associerade. Ett av de ämnen som väcktes bland de nordiska forskarna var uppbyggnaden av likartade psalm- och sångregister. Just beträffande kartläggningen av psalm- och sång behövs en samlad nordisk insats. Utöver rena översikter och elementära biografiskt-lexikala uppgifter kan en registrant tillhandahålla basfakta för vidareforskning, inte minst av tvärvetenskaplig karaktär. Likartade register i de nordiska länderne skulle kunna bilda underlag för komparativa forskningar av olika art, t.ex. undersökningar av skillnader i importen av anglosaxisk sång. Ett samarbete skulle underlätta uppspårandet av varianter, härledning av melodityper och uppkomsten av omsjungningar. De senare frågor öppnar mot folk-musikforskningen, vilken arbetar med ett material som i långa stycken är internordiskt.

Vad beträffar uppbyggnaden av register har redan en hel del gjorts i Danmark och Sverige. På initiativ av professorerna F.J. Billeskov Jansen och Niels Knud Andersen och under ledning av pastor Anders Malling utarbetades Dansk Salmeregistrant, som omfattar psalmer från 1528 till 1700. Registranten som är upplagd på kort och avslutades 1974, förvaras på Institut for Kirkehistorie i København. I Sverige finns flera register. Den svenska psalmkommittéen gav 1976 i uppdrag åt fil dr. Inger Selander att utarbeta ett index över de psalmböcker som då var i bruk i de svenska trossamfundet och detta index som trycktes 1979 (Index över den kristna församlingssången i Sverige) finns även alltjämt lagrat på stordator (Sperry) vid Lunds Datacentral. Vid musikvetenskapliga institutionen i Lund har registrering av

koraler utförts av kantor Elisabet Wentz Janacek. Projektet som tillkommit på initiativ av professor Folke Bohlin, som också lett arbetet, har understötts av Humanistiska Forskningsrådet (HSFR). Svensk koralregistrant, som omfattar koraler och psalmtexter fram till 1820 och är upplagd på kort, finns tillgänglig på Musikvetenskapliga institutionen, men kopia skall överföras till Svenskt Visarkiv i Stockholm. Vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Lund har Inger Selander sedan några år tillbaka arbetat med projektet Den unisona sången i folkrörelserna 1850-1920. Som grundval för de litterärt-språkliga och ideologiska analyser som är huvudsyftet med projektet, som finansierats av HSFR, har Selander lagt upp en databas omfattande bl.a. text- och melodibörjan i 138 sångböcker. Huvuddelen av de ca. 9.000 olika texterna och de 4.500 melodierna är hämtade från väckelse- och frikyrkosångböcker. Databasen som byggts upp på stordator vid Lunds datacentral har i år konverterats till persondato (IBM) under ledning av fil dr. Hans Bernskiöld vid Musikvetenskapliga institutionen i Göteborg. Syftet med Bernskiölds likaledes av HSFR understödda projekt är av musiksociologisk art. Han ämnar utveckla analysmetoder för att beskriva stilblandningen i det 1850 till 1920 nyskapade melodimaterialet. Resultaten av dessa analysystem kommer emellertid utvecklandet av datorregistrering och system för analys och indexering av stora material till godo.

Såväl vid Institut för Kirkehistorie i København som vid Musikvetenskapliga institutionen i Lund ämnar man gå vidare med registreringsarbetet. Beträffande Dansk Salmeregistrant närmast med 1800-talets väckelsesång och beträffande Svensk koralregistrant med koraler från 1820 och framåt. Självklart kommer man då att utnyttja modern ADB-teknik, och det behöver knappast sägas att det vore oförsvarligt att gå vidare utan att försöka finna gemensamma principer för registrering, uppläggning och lagring av registren, så att forskare och andra användare i framtiden smidigt kan få information och utnyttja data från de olika registranterna. På sikt bör man även syfta till sammankoppling av databaserna. Det är naturligtvis också viktigt att uppläggningsen av databaserna sker under kontakt med de hymnologer i andra länder som arbetar med liknande register, framför allt gäller det Zürich och i USA.

Till det symposium som vi härmed ansöker om medel för ämnar vi inbjuda forskare representerande flera discipliner (teologi), alla de nordiska länderna. - Programmet kommer att innehålla

följande huvudpunkter:

1. Information om nyligen slutförd eller pågående forskning.
2. Planering av utbyte av hymnologiska uppgifter för att underlätta utarbetandet av kommentarer till de nya psalmböckerna i Norge, Finland och Sverige.
3. Diskussion av uppläggning av forskning kring reception, funktion och bruk av psalmer.
4. Diskussion av registrering och kodning av texter och melodier efter gemensamma principer.
5. Diskussion om uppbyggnaden av databaser för kommunikation och informationsutbyte mellan länderna.

DANSK SALMEREGISTRANT INDIL 1700

AF JENS LYSTER

Jens Lyster redegjorde først kort for tilblivelsen af Dansk Salmeregistrant, der har til huse i Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46 i København. Registranten blev til i årene 1967-74 på baggrund af en bevilling fra Statens Humanistiske Forskningsråd. Initiativet til registranten blev taget af professorerne Niels Knud Andersen, Arthur Arnholtz og F.J. Bille-skov Jansen sammen med pastor Anders Malling, der havde den daglige ledelse. Selve registreringsarbejdet blev foretaget af studentermedarbejdere. Udgangspunktet for registreringen var Anders Mallings 8-binds værk Dansk Salme Historie, hvis tekst-former blev bestemmende for registrantens normal-førstelinier, idet salmer, der ikke omtales i Dansk Salme Historie er anført under originalversionens førstelinie i normaliseret 1970-retskrivning. Alle kendte trykte salmer fra perioden 1528-1700 er medtaget i Dansk Salmeregistrant, hvadenten de findes i de officielle salmebøger, i private samlinger eller f.eks. i skillings-tryk. Det er en svaghed, at kun salmernes første-strofe er citeret, ligesom det ud fra et musikalsk synspunkt er en mangel, at noder kun er omtalt, ikke anført. Registreringen er foretaget på kartotekskort.

Med udgangspunkt i de to oversættelser: "Herre Jesus Krist sand Gud og mand" og "Vor Herre Jesus, Gud og Mand" af Poul Ebers, "Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott" præsenterede Jens Lyster registrantens forskellige sideløbende registreringer af salmerne og deres melodier, idet han i stedet for titelbladene for førsteforekomsterne havde valgt at bruge signaturkortet fra Reravs Bønnebog 1606:

Rerav, Bønnebog 1606.

SIGNATUR

En Ny
Bønnebog/ til =
sammen dragen aff de } [rødt]
gamle Lære fædre/ Augusti
no, Ambrosio, Cypriano, Bernhar=
do, &c. Disligeste aff nogle Lærere
vdi vor tid/ Luther, Philippo,
Hemmingio, Crucigero, &c. Saare
nyttelig oc trøstelig at bruge
vdi all fristelse
oc Nød.

Vdsæt paa Danske/ [rødt]

Aff

Rasmus Hanssøn [rødt]

Rerauius.

Met Hederlige oc Høylærde [rødt]
Herris/ D. Pouel Matssøns
fortale.

M. DC. VI.

Kolofon, pag. 312 v:

Prentet i
Helsingør/ Aff
Feder Huan.

ANNO

M. DC. XI

[kolofon, fortsat]: Paa Christen Nielssøns
Bekostning/ Borger oc Bogbinder i Kiø=
benhaffn. Oc findis hoss hannem til kiøbs.

Indledes med Rasmus Hanssøn Rerauius' egen
fortale, dateret 1575, 25. dec. Bønnebo=
gen dediceres "her Erlig oc Velbyrdig Mand
Niels Kaas/ Til Torup/ Kongelige Mayestats,
Vor Allernaadigste Herris Cancellor/ tro
Mand/ Oc Raad/ min Gunstige Herre oc Pa=
tron." - Herefter Poul Matsøns forteale.

Eksemplar fra det kgl. Bibl.

Litt: Bibl. Danica I, 314.

3 salmer:

Den klare dag oprunden er, C 8 v (16 v)
Kriste du est baade lys og dag, D4v (20v)
Herre Jesus Krist sand Gud og mand, 192v-

Registreret af TV

Gennemset af AM

Herre Jesu Krist sand Gud og mand. Førstelinje (normaliseret)	
1. Forfatter (resp. oversætter) D. Paul. Eber. 2. Forekomst a. Kildens signatur Hans Thomissøn 1582 , blad 203 v b. Melodiangivelse Hvo som Kristi kors vil pryde eller c. Angivet bibeltekt Fader vor i himmerig. 3. Kildens øvrige oplysninger 8 vers. Nr. 31 under rubrikken Om Døden oc Begræffuelse.	4-5. Overskrift og første strofe (kildens retskrivning) En Bøn til Christum om it sa= ligt Endeligt. D: Paul: Eber: Oc kand siungis som/ Hvo som Christi Kaarss vil pryde/ eller som Fa= der vor i Himmerig. HERRE Jesu Christ sand Gud oc Mand/ Du som leedst pine/ spaat/ angist oc tuæng/ For mig/ Paa Kaarsset din Aand opgaff/ Flyde mig der met din Faders Venskaff. Ved samme din Pine ieg beder dig/ Du vilt vere mig Synder naedig.
6. Oplysninger uden for kilden Findes iflg Erik Dal s. 58 også i udg. 93, 96 og 08. Ukendt oversætter af Paul.Ebers salme, findes sammen med den parallelle oversættelse: "Herre Jesus sand Menneske og Gud" i Moltkes salmebog 1654. (Malling V,174) Se: Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Hans Thomissøn 1569) Familiekort: Herre Jesu Krist sand Gud og mand. Oversættelseskort: Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott Melodikort: Hvo som Kristi kors vil pryde. " : Fader vor i Himmerig. Jæftekort : Eber, Paul	Registreret af PBC & JBL Gennemset af AM

Herre Jesu Krist sand Gud og mand.

FAMILIEKORT

- Se: Herre Jesu Christ sand Gud og mand. (Hans Thomissen 1582)
 Herre Jesu Krist, sand Gud og mand. (Hans Thomissen 1596)
 Herre Jesus Krist sand Gud og mand (Rerav, Bønnebog 1606)
 Herre Jesus Krist sand Gud og mand (Rerav, Bønnebog 1647, A.)
 Herre Jesu Krist sand G d og mand (Cassube 1661)
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Vdkaarne Psalmer 1642)
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Udkaerne Psalmer, Sorø [1653])
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (M-C, 1654) (1664-66-75-77-82-84-85(?))
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Moltke 1647)
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Dend Siungende Guds=Fryct 1680)
 Herre Jesu Krist sand Gud og Mand (Schmedtgen, Den Ny Fuldkommen Dansk Psalmebog 1697)
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Geertzen, En Ny Fuldkommen Dansk Psalmebog 1685) 1683
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Hof, En Ny Dankk og Norsk Fuldkommen Psalmebog u.aa.)
 Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Wedemann 1688)

Herre Jesus Krist sand Gud og mand Førstelinde (normaliseret)	
1. Forfatter (resp. oversætter) Paulus Eberus 2. Forekomst a. Kildens signatur Rerav, Bønebog 1606, pag. 192 v. b. Melodiangivelse [Hvo som Kristi kors vil pryde] c. Angivet bibeltekt 3. Kildens øvrige oplysninger 8 vers, sluttende med et AMEN. Er anbragt i afsnittet "Bøner vdi Siugdom oc Døds stund.	4-5. Overskrift og første strofe (kildens retskrivning) En Bøn til CHristum/ om it saligt Endeligt/ Aff denne bedrøffuede Verden/ huilcken D. Paulus Eberus dictede for sine Børn/ Aar M.D.LVII. Oc kand siungis met de Noder/ som D. Niels Hemmingssønd Vise/ om Christi Kaarsis dag= lige Brug. [som Th. 1582]
6. Oplysninger uden for kilden	

Se: Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Hans Thomissøn 1569)
 Familiekort: Herre Jesu Krist sand Gud og mand
 Oversættelseskort: Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott
 Melodikort: Hvo som Kristi kors vil pryde.
forfatteren: Eber, Paul

Registreret af TV

Gennemset af AM

Vor Herre Jesus, Gud og mand.

Første linje (normaliseret)

1. Forfatter (resp. oversætter)

D. Paulus Eberus.

2. Forekomst

a. Kildens signatur Hans Thomissøn 1569, s. 335 r.

b. Melodiangivelse Noder.

c. Angivet bibeltekt

3. Kildens øvrige oplysninger 12 strofer. Er anbragt som nr. IIII under afsnittet: Om Døden og begraffuelse. En Bibelhenvisning i marginen. (Ioh: 5.8.)

4-5. Overskrift og første strofe (kildens retskrivning)

En Bøn til Christum/ om en salige
død/ oc affgang fra dette ælendige be-
drøffuit Leffnit/ til det eui-
ge Liff.

D. Paulus Eberus filioliis suis faciebat.
M.D.lviij.

Herre Iesu Christ sand Mennisk oc
Gud/ som banghed pine oc sorrigfuld
mod/ for mig leed ind til Kaarssens død/
oc frelste mig fra den euig nød.

6. Oplysninger uden for kilden

Oversættelse af Paul Ebers "Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott", formentlig foretaget af en af Thomissøns medarbejdere.

Se: Mallong V. 172. Nutzhorn 2, 309. Widding II, 127. Møller SS. II, 168.

Se: Familiekort: Vor Herre Jesus, Gud og mand.

Oversættelseskort: Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott.

Melodikort: Herre Jesu Krist sand menneske og Gud.

forfatterkort : Eber, Paul

Registreret af NF
Gennemset af AM

Vor Herre Jesus, Gud og mand. I

FAMILIEKORT

Se: Vor Herre Jesus, Gud og mand

(Herre Jesu Krist sand menneske og Gud) (Hans Thomissøn 1569)

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Dansk-Tysk P-bog [1582]) + 1605 + 1632

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Aandelig Vandkilde 1620)

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Aandelig Vandkilde 1645) + 1657

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Gryderup 1632)

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Moltke 1639) + 1653, 57, + Peter Hake 1648, + Morsing 1657

Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott (Kopenhagen 1571)

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Moltke 1645)

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Stenens Vandrebog, Skokloster)

Herre Jesu Krist, sand menneske og Gud (Gryderup Oslo)

Herre Jesu Krist, sand menneske og Gud (Forordnede Bededags-1645)

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Vdkaarne Psalmer 1620) + Vdkaarne Psalmer, Hallings og Sædrius + 1632

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Cassube 1661)

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Vdkaarne Psalmer 1642)

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Ny Psalmebog 1663)

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Christelige Skibsfart 1677)

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Moltke: Brøndspring 1640) + 1656

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Sophie Bille 1678)

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Brandenburgisk Bønebog 1654) + 1645-60

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Jacobsen, Claus 1664)

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Vdkaarne Psalmer, Sorø [1653])

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (M-C, 1654) + 1664-66-75-77-81-84-85(?)

Herre Jesus Krist, sand menneske og Gud (Cassube Haandbog 1681)

Herre Jesu Krist, sand menneske og Gud (Moltke 1647)

Herre Jesu Krist, sand menneske og Gud (Faulli, Kiøbenhaffns "aandbog 1669)

Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Geertzen: En Ny Haandbog 1675)

Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Dend Siungende Guds=Fryct 1680)

Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott (I)

OVERSÆTTELSE

- Se: -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Hans Thomissøn 1569) *For Herr Jesus Gud og mand*
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Dansk-Tysk P-bog [1582]) + 1605 + 1632
 -Herre Jesu Krist sand Gud og Mand (Hans Thomissøn 1582)
 -Herre Jesu Krist sand Gud og Mand (Hans Thomissøn 1596)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Aandelig Vandkilde 1620)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Aandelig Vandkilde 1645) + 1657
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Gryderup 1632)
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Moltke 1639), 1653, 1657, *Peter Hake 1648, Korsing 1657*
 -Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott (Kopenhagen 1571)
 -Herre Jesus Krist sand Gud og mand (Rerav, Bønebog 1606)
 -Herre Jesus Krist sand Gud og mand (Rerav, Bønebog 1647, A.)
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Moltke 1645)
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Sthens Vandrebog, Skokloster)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Gryderup Oslo)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Forordnede Bededags- 1645)
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Vdkaarne Psalmer 1620) + *Vdkaarne Psalmer, Hallings ex + Sæterhus 1632*
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Cassube 1661)
 -Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Cassube 1661)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Vdkaarne Psalmer 1642)
 -Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Vdkaarne Psalmer 1642)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Ny Psalmebog 1663)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Christelige Skibsfart 1677)
 -Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Moltke: Brøndsring 1640), 1656
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Sophie Bille 1678)
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Brandenburgisk Bønebog 1654), 1645, 1660
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (Jacobsen, Claus 1664)
 -Herre Jesu Krist sand Gud og mand (Udkaarne Psalmer, Sorø [1653])
 -Herre Jesus Krist sand menneske og Gud (udkaafne Psalmer, Sorø [1653])

Herre Jesu Krist, sand menneske og Gud. **I**

MELODI

Se:-Herre Jesu Krist sand menneske og Gud (Hans Thomissøn 1569) Noder.

-Paa Gud alene sæt alt dit haab (Hør Danske Mand 1643)

-O Herre vær du min faste tillid (Cassube 1661)

-O Jesus Krist Guds evige søn (Krag, Anna C. 1643)

-Gud hedninger indkomne er (K.Davids Psalter 1623)

-Gud hedninger indfaldne er (K.Davids Psalter 1627) Noder

-O Herre vær du min faste tillid (Moltke: Brøndspring 1640) +1656

-Allersødeste Jesu Krist (Pedersen, Greg.Margarita theologica 1667)

-Paa Gud alene sæt alt dit haab (M-C, 1666) +1675, +77, +81, +84, +85(?)

-Til Gud jeg haver sat min sag (M-C, 1684) +1685(?)

-Jeg sover hen i Jesu saar (M-C, 1684) +1685(?)

-At kende Jesum rettelig (M-C, 1684) +1685(?)

-Jeg arme orm her er nedkast (M-C, 1684) +1685(?)

-O Herre alt vort haab og lid (M-C, 1685(?))

-Jeg arme orm her er nedkast (Brunsmand 1676)

-O Herre Gud som est hver tid (Brunsmand 1687)

-Jeg arme orm her ligger ned (Brunsmand 1687)

-Min Gud min Gud hvi har du mig (Brunsmand 1687)

-Ihvor jeg øjet vender hen (Brunsmand 1687)

-O Herre vær du min faste tillid (Geertzen "Aandbog 1677)

-At kende Jesum rettelig (Geertzen, Siæns Apotek 1699)

-O Gud hvi fordrev du os saa slet (Abel, Sang=Bog 1667)

-Jeg arme orm her nedkast (Geertzen, Siæns Apotek 1699)

-Fra jorden indtil Himmelen (Sophie Bille, Aandelige Hvile=Timer 1696)

~~Til Gud jeg haver sat min sag ([Neumann], Alle Bønners Kerne, 1683)~~

~~Jeg sover hen i Jesu saar ([Neumann], Alle Bønners Kerne, 1683)~~

-Herre Jesus Krist mit levned's lys (Kingo, Graduale, 1699 & Kingo, Kirkesalmebog, 1699)

Ps. 20. (Exaudiat te Dominus in die tribulationis) I

OVERSÆTTELSER

- Se:-Herren høre dig bøn i modgangs tid (Hans Tausen 1553), 1556, 1558, 1565 (66)? + 1568
- Herren høre dig bøn i din modgangs tid (Hans Thomissen 1569)
 - Herren høre dig bøn i din modgangstid (Hans Thomissen 1570)
 - Herren i din nød høre dig. (Hans Thomissen 1582)
 - Herren i din nød høre dig (Hans Thomissen 1596)
 - Herren i din nød høre dig (Moltke 1639, T.), 1653, 1657, Peder Kake 1648, Morsing 1657
 - Herren i din nød høre dig (Frederik II.s og Dronning Sophies Kronings og Bryllupshistorie 1574)
 - Herren i din nød høre dig (Frederik II.s og Dronning Sophies Kronings og Bryllupshistorie 1576)
 - Herren vor Gud vær dig blid (K.Davids Psalter 1623)
 - Herren vor Gud være dig blid (K.Davids Psalter 1627)
 - Herren i din nød høre dig (Moltke 1645, T.)
 - Herren i din nød høre dig (Moltke 1647)
 - Herren i din nød høre dig (Cassube 1661)
 - Herren høre din bøn andægtig (Vdkaarne Psalmer 1620)+1632
 - Herren bøn høre dig i fare (~~anden krigsang~~) (En inderlig bøn til Gud dagligen at bede, Kbh.16119)
 - Herren høre din bøn andægtig i modgangs tid (Cassube 1661)
 - Herren høre dig bøn i din modgangs tid (Cassube 1661)
 - Herren høre din bøn andægtig (Ny Psalmebog 1663)
 - Herren i din nød høre dig (Jacobsen, Claus 1664)
 - Herren høre dig bøn i din modgangstid (M-C, 1654), 1664, 1666, 1675, 1677, 1681, 1684 + 1685 (?)
 - Herren høre din bøn andægtig (Otto Brahe 1632)
 - I modgang og bedrøvelsens dag (Willumssøns Davids Psalter)
 - Herren i din nød høre dig (M-C, 1654), 1664, 1666, 1675, 1677, 1681, 1684 + 1685 (?)
 - Herren høre din bøn andægtig (M-C, 1664), 1666, 1675, 1677, 1681, 1684 + 1685 (?)
 - Herren i din nød høre dig (Cassube Haandbog 1681)
 - Herren i din nød høre dig (Dend Siungende Guds=Fryct 1680)
 - Herren i din nød høre dig (Peder Morsing 1658), Cassube 1662, gode 1672
 - Herren i din nød høre dig (Geertzen: En ny Haandbog 1675)

Som indledning til den efterfølgende drøftelse udtrykte Jens Lyster ønsket om, at det ville blive muligt at udgive den samlede danske salmedigtning enten indtil 1700, d.v.s. til og med Kingos Salmebog eller til 1658, d.v.s. til Roskilde-Freden. En sådan udgivelse burde i givet fald forsynes med udførlige registre over emner og stikord, over iøjnefaldende substantiver, personnavne, bibelsteder m.v. hvorved den kunne blive et egentligt forskningsinstrument.

Åge Haavik påpegede det ønskelige i at Dansk Salmeregistrant blev fortsat, og Torben Schousboe og Folke Bohlin understregede nødvendigheden af, at melodiregistreringen blev udbygget. Det ville være en overkommelig opgave, da selve melodikilderne allerede er blevet registreret, men samtidig var det en nødvendig opgave, da det, ligesom i 19. og 20. århundrede også i 16. og 17. århundrede har været melodierne, der har båret teksterne frem. Inger Selander påpegede, at registre over stikord m.v. ville være en endnu større opgave end den allerede foretagne registrering og i praksis ville forudsætte brug af EDB.

SVENSK KORALREGISTRANT

AF ELISABET WENTZ-JANACEK OG FOLKE BOHLIN

Folke Bohlin indledte præsentationen med en historisk oversigt over registrantens tilblivelse og sagde bl.a.:

"Ingen melodirepertoar torde i så hög grad ha präglat det svenska folket genom alla samhällsskikt under flera århundraden som koralerna, d.v.s. melodierna till Svenska kyrkans psalmböcker. För forskningen på detta viktiga område är det av utomordentlig betydelse att ha samtliga kända koralmelodier inkl. deras varianter samlade i en registrant, omfattande dels kopior av alla koralkällor, dels av ett kartotek där varje melodibelägg sorterats under resp. melodityp. Efter ett inledande skede inom ramen för 1969 års psalmkommittés verksamhet har med stöd av HSFR projektet Svensk koralregistrant bedrivits under treårsperioden 830701-860630. Som en främre tidsgräns för projektet har i en första etapp satts Haeffners koralbok 1820/21 till den wallinska psalmboken.

Antalet insamlade koralkällor i tryck eller handskrift är ca. 150. Insamlingen har bl.a. bedrivits genom en i samarbete med Svenskt musikhistoriskt arkiv utsänd enkät till bibliotek och liknande institutioner. I källorna har bortåt 450 olika melodier påträffats. I sina varierande utformningar har melodibeläggen förts över på drygt 10.000 melodikort. På varje sådant kort finns resp. melodi i såväl faksimil som renskrift. Renskriften är så placerad att den lätt kan samläsas med motsvarande melodi på andra kort.

Registranten står till forskningens förfogande vid Institutionen för musikvetenskap i Lund, där återkommande öppna koralseminarier med deltagare från hela landet anordnas. Kopior av samtliga melodikort kommer också att finnas vid Svenskt visarkiv i Stockholm.

Någon publicering av själva registranten har aldrig varit avsedd. Kantor Elisabet Wentz-Janacek vilken såsom forskningsassistent utfört arbetet med registranten lämnar i en särskild bilaga en rapport över sitt arbete".

Denne korte præsentation blev fulgt op af Elisabet Wentz-Janacek:

"Som verkställande i Projektet Svensk koralregistrant får jag avge följande rapport.

Först vill jag nämna, att man inte minst från tyskspråkigt håll uttryckt stort intresse för detta svenska projekt, som kom att bli det första i Norden. Das deutsche Kirchenlied i Zürich och dess efterföljare Edition der deutschen Kirchenlieder i Kassel samt ett liknande projekt i Nederländerne får härigenom sin komplettering. Jag har besökt Kassel och utbytt erfarenheter med de ansvariga för arbetet där. Svensk koralregistrant har bl.a. presenterats vid koralsymposium i Lund 1985, vid internationell hymnologisk konferens i Lund 1987 och vid det nyligen inrättade koralseminariet i Lund. Rapport har också lämnats vid internationell konferens i Bethlehem, Pa, USA. Harald Göranssons uppsats i Musikaliska akademins årsskrift 1987 rörande en viss korals utveckling är ett exempel på att koralregistranten börjat fungera i forskningssammanhang.

När jag anställdes som forskningsassistent i juli 1983 för att arbeta med projektet, förelåg kopior av ett antal koralhandskrifter från Sverige och Finland huvudsakligen från 1600-talet samt melodikort, som jag för 1969 års psalmkommittés räkning upprättat till dessa. Materialet hade till större delen insamlats av Harald Göransson. Jag systematiserade det efter det meterklass-system som Preben Nodermann använt sig av i Studier i svensk hymnologi (akad avh Lund 1911).

Efterhand stod det klart att det hade sitt intresse att gruppera det växande materialet kring melodierna i 1697 års koralpsalmbok, den största melodisamling som tryckts i Sverige under 1600-talet. Antalet melodier i denne är 255. Vid sidan om dessa upptar registranten ett to-tal koraler som varit i bruk tidigare eller vid sidan om den nämnda koralpsalmboken. Med de koraler som Haeffner i sin koralbok 1820 och tillägget därtill 1921 relaterade till 1819 års psalmbok, har registranten närmare 450 melodier.

Varje melodi har sitt presentationskort med uppgift om originaltext, textförfattare, tonsättare, tidigaste källa, eventuellt nummer i Johannes Zahns Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder och/eller Evangelisches Kirchengesangbuch, EKG, samt ofta hänvisning till litteratur där melodin belyses. Förekomst och nummer i de "officiella" svenska koralböckerna finns noterad. Varje melodi/variantkort har förutom faksimil av

melodin denna transkriberad och vid behov transponerad nedtill på kortet, så att alla varianter av samma melodi är lätt avläsbara i samma tonart.

De melodikort jag framställt uppgår till c:a 10.000.

Under 1985 fick jag god hjälp i mina inventeringar av Svenskt musikhistoriskt arkiv, som sände förfrågningar till läns- och stadsbibliotek samt olika typer av arkiv angående förekomsten av koralböcker i tryck eller handskrift. Bl.a. kom i dagen en del 1700-talshandskrifter, vilka tillsammans med de av fil lic Gösta Morin under 1930- och 40-talen redovisade materialet från samma århundrade ger intressanta inblickar i utvecklingen mellan koralboksåren 1697 och 1820.

Förutom för studiet av enskilda melodiers utveckling torde registranten kunna användas för t ex studiet av harmoniseringsprinciper - en del 1600-tals- och de flesta 1700-talshandskrifter har generalbas eller utskrivet ackompanjemang - av behandlingen av kyrkotonarterna, av regionala traditioner (ibland har en s k Gradualbok tillkommit i stiftsstaden och sedan kopierats), av möjligen helt lokala, kanske folkliga, inslag, av taktarter och noteringssätt. I ett par handskrifter från 1700-talet finns praxis med mellanspel på orgel mellan sångfraserna belagd vilket är ett värdefullt bidrag till studiet av orgelns roll. Vissa handskrifter innehåller en hänvisningstabell tillkommen i syfte att reducera det antal melodier som borde inläras. Detta kunde innebära, att texter av helt olika meter hänvisades till samma melodi. Huruvida detta kan ha haft inflytande t ex på folklig variantbildning borde kunna undersökas.

Ett önskamål är att kunna fortsätta registranten från tiden efter 1821 fram t o m 1986 års koralbok. Här skulle de folkliga koralvarianterna sättas in i sitt sammanhang. Likaså vore det värdefullt att kunna följa de melodier av äldre ursprung som i vår tid tagits upp som koraler.

Datorisering av materialet är en fråga som f n diskuteras. Svensk koralregistrant har kontakt med fil dr Hans Bernskiöld vid Musikvetenskapliga institutionen i Göteborg som utarbetar ett lämpligt system, och med fil dr Inger Selander vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Lund som är ansvarig för den stora folkrörelsesångregistranten".

Elisabet Wentz-Janacek ønskede at understrege, at det i forbindelse med Svensk koralregistrant havde været, og var, hendes opgave at registrere, ikke at forske. Egentlig forskning lå udenfor rammerne for den bevilling det Humanistiske svenske forskningsråd havde stillet til rådighed. Til gengæld, tilføjede Folke Bohlin, er en registrant et videnskabeligt instrument, der ikke blot skal ligge, men som skal bruges. Som registrant er nodematerialet i Svensk koralregistrant ikke bearbejdet. Flerstemmige satser er med i kopi, og generalbas må brugeren af registranten selv lægge til.

Torben Schousboe henledte opmærksomheden på vigtigheden af håndskiftvarianterne fra tiden mellem 1697-års Koralbog og Hoeffners koralbog 1820 set i sammenhæng med, at 1697-års koralbogs melodier var kgl. forordnede i hele perioden. Både konservatisme og mangel på orgler har gjort en uniformeret salme (-koral-) sang umulig.

Trond Kverno gjorde opmærksom på katedralskolernes betydning for det lokale musikalske miljø, da det, i hvert fald i Norge og Danmark, var her degnene fik deres sanguddannelse. Harald Göransson tilføjede, at man nok må skelne mellem den skrevne (-trykte-) formelle forskrift og den aktuelle praksis. Folke Bohlin mente, at det i denne forbindelse skulle være muligt at skelne mellem sangpraksis i kirker med orgel og kirker uden. Folke Bohlin gjorde iøvrigt opmærksom på, at det i modsætning til Norge og Danmark, hvor det i kirkeordningerne var forudsat, at hele menigheden sang med, i Sverige kun var koret for hvem koralsangen var foreskrevet.

OM EN REGISTRERING OG VURDERING AF MELODIVALGET FØR OG NU TIL GRUNDTVIGS A-SALMER I DEN DANSKE SALMEBOG.

AF HENRIK FIBIGER NØRFELT

Henrik Fibiger Nørfelt gjorde ud fra sine egne erfaringer med salmesang i sit barndomshjem, i skolen, i kirken og på musikkon-servatoriet i København rede for salmesangens udvikling i Dan-mark. Især havde professor Aksel Andersens prioritering af kva-litet frem for skoleretninger gjort indtryk på ham. Henrik Fibi-ger Nørfelt var under sine studier blevet interesseret i det 19. århundredes kirkemusik, og begyndte i forlængelse af denne interesse at undersøge periodens, på det tidspunkt, ringeagtede danske kirkemusik med udgangspunkt i melodierne til Grundtvigs A (d.v.s. originale) salmer. Ønsket om at gøre andre delagtige i disse studier og samtidig at frugtbar gøre dem til praktisk brug resulterede i udgivelsen 1983 af: En ny Sang i Danas Mund. Som eksempler på den registrering og de analyser, der findes i dette arbejde forelagde Henrik Fibiger Nørfelt gennemgangen af henholdsvis "Giv mig Gud, en salmetunge" (Den danske Salmebog nr. 4 og "Godt og ondt; lys og mørke" (Den danske Salmebog nr. 136): (Se næste side). Denne undersøgelse af melodiforholdene omkring Grundtvigs A-salmer har med stor tydelighed vist, at der er tale om tre klart adskilte perioder, 1) tiden indtil Grundtvigs død 1872, 2) de grundtvigske ledes melodivalg, 1872-ca. 1920/30, og 3) det Laub-påvirkede melodivalg siden 1920/30. Princippet for Henrik Fibiger Nørfelts vurdering af melodier og melodivalg har været Luthers karakteristik af melo-dien som salmens klædedragt: en melodi kan klæde eller misklæde en tekst. Da tekst og melodi er gensidigt afhængige af sprog-form og musikalsk udtryksmåde, er det Henrik Fibiger Nørfelts opfattelse, at en samtidsmelodi som regel er den bedste melodi til en tekst. Ikke mindst i denne forbindelse er det vigtigt, at alle foreliggende melodier bliver registreret, da det er for-udsætningen for et frit, alsidigt og personligt salmemelodivalg. Der findes ikke i Danmark en samlet registrant af det forelig-gende salmemelodimateriale, og en national registrering er en forudsætning for en fællesnordisk registrering. En melodiregi-strering er en nødvendig del af en samlet hymnologisk registre-ring, men vil næppe være så omfangsrig, at den vælter projektet.

Giv mig, Gud, en salmetunge (1836)

- Kilder Hs. i Add.934 (ms. til N.Kt.): + mel.henv.; hs. i Collinske Saml. 220 (ms. til SV I-1): + mel.henv.; hs. i fasc. 383 (ms. til Prh): Mel. Dagen nu sin afsked tager.; Ny kgl.Saml. 3361 II Prh. (1.korrektur, 1845, 1): Mel. Dagen nu sin afsked tager; (samme, 2.korrektur, 1. ark: Melodihenvisningen fra 1.korrektur udstreget) || N.Kt. 1836 sp. 691-693: + mel.henv. || SV I-1-3 62: + mel.henv. || Hjort-2 11: Mel. [ingen titel anført]; Hjort-3 6: [som Hjort-2; i musikbilaget s. 323 bringes en melodi, som anføres »fra Norge«, dvs. Lindemans melodi = WtR-3 16a] || Wexels-1 411: Egen melodi [i nodebilaget bringes Lindemans melodi] || Prh-1: unummererede indgangsvers uden melodihenvisning; Prh-2 620: + mel.henv. || F-2-7 649: + mel.henv.; F-8-12 649/2: Egen tone; F-13-24 2: Egen tone (K.4) || Rf-1 1: Egen melodi; Rf-2: unummererede indgangsvers uden melodihenvisning || Boisen 1-2: unummererede indgangsvers uden melodihenvisning || R-1: unummererede indgangsvers uden melodihenvisning || Hagen-6 90: Egen melodi || EtF-1-2 980: Egen melodi; EtF-3-4 980: Egen melodi. H. [= Hartmann] || M/A-Sange 3: Egen melodi || Sende-Brev XII: Melodi af J.P.E. Hartmann || EtR-2 & 4 930: Egen melodi || KHf-1-2 374/388: Egen melodi || Rt-2 822: Egen melodi || KH-1: unummererede indgangsvers uden melodihenvisning || KHt 677: Egen melodi || D-1 4: Mel. Efter en julesang, 14. årh. [i senere udgaver ændret til: Efter førreformatorisk julevis].
- Originalkompositioner A.P. Berggreen (komp. 1863), Bg (unummereret melodi) || Sophus Halle, MM 649 || J.P.E. Hartmann (komp. 1860), WtR-3 16b || Ludv. M. Lindeman, WtR-3 16a || Jørgen Mallings, MM 646 || Otto Mallings, MM 647 || Aug. Winding, MM 645.
- Forslag til melodihenvisning (i alfabetisk rækkefølge)
A.P. Berggreen 1863, Bg-5 || J.P.E. Hartmann 1860, WtR-3 16b || Th. Laub efter førreformatorisk julevis, DDK 120.
- Kommentar Salmen tryktes bl.a. i SV I-1 i 1837. I forbindelse med Prh's udarbejdelse i 1844 omarbejdede Grundtvig to af salmens strofer (3. og 6. linies antal stavelser udvidedes fra 5 til 7), så teksten kunne synges på en melodi, som brugtes til et aftensuk af Kingo (KSS III s.307) med titlen: *Dagen nu sin afsked tager* - heraf melodihenvisningen i Grundtvigs manuskript til Prh-1.¹ 1. korrekturen til Prh-1 lyder som Grundtvigs manuskript; i 2. korrekturen foretager Grundtvig rettelser i 3. og 6. linie, så teksten føres tilbage til skikkelsen fra SV I (og

D), ligesom Grundtvig sletter melodihenvisningen, idet tekst og melodi nu ikke mere passer sammen. Den sproglige ændring, Grundtvig i første omgang måtte foretage i manuskriptet til Prh-1 for at bringe tekst og melodi i overensstemmelse med hinanden, var en forringelse, og det er sikkert derfor, Grundtvig i 2. korrekturen retablerer teksten. Baggrunden herfor var nok, at Grundtvig erindrede eksistensen af Ludv. M. Lindemans melodi, som allerede i 1840 bragtes i Wexels til den originale tekst. Lindemans melodi har givet været brugt i Vartov; tidspunktet herfor er imidlertid vanskeligt at stadfæste, men det kan altså have været fra omkring januar 1845, hvor Prh-1 udkom. Grundtvig anfører først melodihenvisning til teksten med F-8 i 1864, medens Lindemans melodi optages i WtR-1 i 1857, som i senere udgaver suppleredes med Hartmanns melodi efter at denne har været bragt i Sende-Brev i 1861. P.A. Fenger har åbenbart været mere tiltalt af denne end Lindemans melodi, idet han i EtF-3 skifter Lindemans ud til fordel for Hartmanns.

Grundtvig har åbenbart gerne ville have, at stroferne skulle kunne synges - ellers havde han nok ikke foretaget de kunstgreb med teksten, som han gjorde i manuskriptet til Prh-1. I Prh-2, hvor der bliver foretaget en fortløbende nummerering af salmerne, som er i forlængelse af E og Et, forsynes både nærværende salmes strofer og stroferne fra *Hyggelig, rolig* med numre. Gennem dette blev det muligt, at salmerne kunne annonceres på kirkens nummertavler, og man kan konstatere, at stroferne i Prh fra Grundtvigs side er tænkt som menighedssalmer, medens de i R gennem manglende nummerering fik funktion af rene læsevers. I DKÅ 1965-66 s. 67-68 bringes et notat fra Berggreen om hans egen melodi, og han påberåber sig at være ophavsmanden til, at nogle strofer af salmen i R bringes som unummererede indgangsvers. Ideen stammer dog fra Prh og ikke fra Berggreen, men givet er det, at planerne fra Rf-1 om at optage hele salmen ændres med det resultat, at salmen bringes i en form, som har Prh som forbillede.² Salmen som helhed blev før D kun optaget i Rt-2.

I Lindemans komposition virker melodikken veg, den gennemløber i de første tre linier området tonika-dominant-subdominant-tonika, hvorved mulighederne for at skabe melodisk fremdrift mod strofens slutning er forspildte.

Jørgen Mallings melodi til teksten virker med sine melismer på såvel betonedes som ubetonedes stavelser maniereret, og melodikken er ordinær.

Storebroderen Otto Mallings melodi er der noget mere hold på,

omend oktavspringet i 3. takt er uheldigt (tilmed op på en trykssvag stavelse); melodien virker ikke helstøbt og harmonisk.

Halles og Windings melodier repræsenterer rimeligt godt håndværk, men besidder ikke den ånd, som gør dem til uafviselige melodiemner.

Det gør derimod Berggreens og Hartmanns melodier. Berggreen skriver i kommentaren til sin melodi, at teksten »egentlig kun er en Bøn om at kunne synge«; med udgangspunkt i denne opfattelse af teksten er melodien afdæmpet, og trinvis bevægelser er karakteristiske træk i melodikken.

Hartmanns melodi starter fanfareagtigt: Nu skal der synges højt og lydeligt!

Den af Laub tillempede melodi, som findes i DDK, er på ingen måde ringe, men dog behæftet med de begrænsninger i udtryksmulighederne, som kirkestilen giver. Muligheden for en syntese mellem tekst og melodi synes i højere grad at være til stede ved Berggreens eller Hartmanns melodi end ved den af Laub tillempede.

Litteratur

OET 164. GSV I 62. StJ I 315. AM II 10.

Note

1. Melodien kendte Grundtvig fra Müller-2, som havde optaget Kingos strofer med melodihenvisningen: *Naglet til et kors på jorden*.
2. Søren Sørensen anfører i Festskrift 1972 s. 370, at denne form på salmen stammer fra R-1. Koralbøgerne til R og KH bringer begge – hvilket bestrides af Søren Sørensen – analogt med tekstbøgerne Berggreens melodi.

D 136

Godt og ondt i lys og mørke (1853)

Kilder F-5-12 716/173: Mel./Som: Nu velan, vær frisk til mode; F-13-24 173: Som: Tag det sorte kors fra graven (K.75) eller: Jesus, dine dybe vunder (K.70) || EtR-1 & 4 831: Mel. Nu velan, vær frisk til mode || EtF-1-2 752: Mel. Nu velan, vær frisk til mode; EtF-3-4 752: Mel. Hvor er lammet, offerlammet || RtF-1 613: Mel. Nu velan, vær frisk til mode || Rt-1 627: Mel. Nu velan, vær frisk til mode || KHf-1-3 182: Mel. Tag det sorte kors fra graven || D-1 136: Mel. Jesus, dine dybe vunder.

Originalkompositioner Ingen.

Forslag til (sideordnede)
melodihenvisning *Nu velan, vær frisk til mode* (Johann Schop 1642), se nodebilag 2a || *Jesus, frelser, saliggører* (A.P. Berggreen 1841), Bg-5 41.

Kommentar Grundtvig fastholder melodihenvisningen til *Nu velan, vær frisk til mode* til trods for, at han kunne skifte den ud til fordel for f.eks. Rungs *Tag det sorte kors fra graven*, hvilket hyppigt sker med teksterne inden for dette metrum. VS bekræfter brugen af Schop-melodien i Grundtvigs Vartov-år. Først da Brandt overtager redaktionen af F efter Grundtvigs død, sker der skift i melodihenvisningen til Rungs melodi og en anden ikke tidligere til teksten brugt klassisk korral. Rørdam fastholder Grundtvigs melodihenvisning; det samme gør Fenger, indtil Barnekows melodi til *Hvor er lammet, offerlammet* (om denne, se kommentaren til D 164) dukker op, da Fenger indfører den til såvel originalteksten som nærværende tekst.

Rt-1 viderefører Grundtvigs henvisning, medens KHf, hvor Brandt kunne gøre sin indflydelse gældende (?), viderefører henvisningen fra F-13. D's henvisning griber tilbage til et af Brandts forslag.

I det foreliggende tilfælde synes der at være god baggrund for – i alt fald historisk – at henvise til melodien for *Nu velan, vær frisk til mode*, hvor versionen fra KG (se nodebilag 2a) med den punkterede optakt synes at give den bedste tekstskandering. Som alternativ hertil kan foreslås Berggreens melodi til *Jesus, frelser, saliggører*, idet den synes at passe bedre til tekstens karakter end de af Brandt og Fenger foreslåede melodier i henholdsvis F-13 og EtF-3-4.

Litteratur OET 800. GSV IV 249. StJ III 111. AM II 26.

I den efterfølgende drøftelse samlede man sig især om to spørgsmål, 1) Vurderingernes forhold til registreringen, og 2) samtidighedsprincippet som retningsgivende ved valg af metode til en given tekst. Alle, også Henrik Fibiger Nørfelt var enige med Harald Göransson i det synspunkt, at samtidighedsprincip og vurdering af salmemelodier iøvrigt ikke har noget at gøre med registrering. Harald Göransson tilføjede, at i praksis vil en vurdering også kun være aktuel i Danmark, da de øvrige nordiske lande har forordnede melodier, hvorfor et valg mellem melodierne ikke vil være muligt for den enkelte præst eller organist.

Åge Haavik, der i sit indlæg på mange måder sammenfattede de synspunkter, der fremkom under drøftelsen af Henrik Fibiger Nørfelts præsentation af sit arbejde, påpegede, at registreringen i hans bog er værdifuld som musikalsk-sociologisk dokumentation, da den omfatter stof der ikke findes i salme- og koralbøgerne i dag. Kommentarer og vurderinger af de enkelte melodier er "en kenders mening", hverken mere eller mindre. Samtidighedsprincippet er overraskende og vel nærmest at forstå som en reaktion mod Laub og må som sådan modificeres "med det samme". Salmedigternes melodiangivelser, der meget ofte er foretaget ud fra et ønske om at få salmerne sunget, må tages med et vist forbehold, bl.a. fordi en stor del af digterne er og har været overraskende umusikalske og derfor har valgt melodier, der i dag er helt umulige, hvilket igen har medført, at deres salmer først er blevet forløst i deres enhed mellem tekst og melodi gennem en senere komponists melodi. Trond Kverno, der erklærede sig enig med Åge Haavik, tilføjede, at flere digtere skriver deres tekster til selvopfundne melodier, der sjældent tåler dagens lys. Når man synger, er man, hvadenten tekst og melodi er samtidige eller ej, i klingende samtidighed med teksten- og melodien, er man i kairos, ikke i kronos med salmen.

Torben Schousboe understregede, at det er af afgørende betydning, hvad man vil bruge en registrering, in casu af melodierne til Grundtvigs A-salmer, til. Han fandt iøvrigt, at det ved en melodiregistrering er vigtigt at anføre kompositionens anledning og udgivelsesform, om melodien f.eks. er tænkt til brug ved privat andagt eller offentlig gudstjeneste. Ligeledes er det vigtigt at registrere bredt nok, f.eks. ikke alene at an-

føre gudstjeneste salmebøger, men også forekomst i skolesangbøger og folkelige sangbøger. Henrik Fibiger Nørfelt kunne her tilføje, at når han havde holdt sig til gudstjenestesalme salmebøgerne var det for at afgrænse et ellers uoverskueligt stort område.

FINLÄNSK HYMNOLOGISK FORSKNING

NÅGRA FUNDERINGAR (NORDISKT SYMPOSIUM I BIRKERØD 21.3.1988)

KARL-JOHAN HANSSON var forhindret i at deltage i symposiet på Magleås, men havde sendt følgende arbeidspapir:

BAKGRUND

Den hymnologiska forskningen i Finland har i hög grad varit teologiskt orienterad. Hymnologiska frågor har huvudsakligen studerats inom ramen för den praktiska teologin. Mera sällan har litterära och musikaliska problem granskats. För det mesta har utgångspunkten tagits i olika sångsamlingar, vanligen med antingen textliga eller musikaliska aspekter under lupp. Bara ett fåtal undersökningar har granskat text och musik parallellt. I de flesta fall har forskningsinriktningen varit historisk. Få samtida problemställningar har behandlats mer ingående.

SITUATIONEN

Under senare år har mycken tid och kraft ägnats åt psalmboksrevisionerna. Nya psalmböcker (finsk och svensk) togs i bruk den 1. advent 1987. Psalmboksförnyelsen har haft både positiv och negativ inverkan på forskningen.

a) Positivt har den lett till ett nytt intresse för hymnologi: Arbetet har krävt olika undersökningar kring revisionen och granskning av t.ex. källuppgifter i psalmböckerna. Parallellt har rätt många pro graduavhandlingar publicerats med olika (dogmatiska, språkvetenskapliga, pedagogiska, musikaliska) infallsvinklar.

b) Negativt är på sitt sätt att en betydande del av forskningsresurserna har bundits till det praktiska arbetet med revisio-

nen. Ledande hymnologer har ofta fungerat som medlemmar av psalmbokskommittéerna. När arbetet nu är klart förväntas därtill föredrag, artiklar och studiematerial kring de nya psalmböckerna. Resurser binds till enklare frågor som har att göra med den praktiska församlingssången.

c) Hymnologins ställning är rätt svag. Vi har t.ex. fyra folkmusikinstitut i Finland men inget hymnologiskt sådant. Vid högskolorna är intresset för ämnet beroende av tjänsteinnehavarna. Stipendiemöjligheter finns men hymnologin har svårt att tävla med andra fack. Slutsats: Hymnologi är en personlig hobby.

FRAMTIDEN

Inget registreringsarbete har påbörjats i Finland. Ansatser finns i samband med enskild forskning men gemensam planering och en samordning mellan olika forskare och instanser borde fås till stånd.

Viktiga forskningsuppgifter:

a) Vi har rätt många koralhandskrifter från t.ex. 1600-talet.

Innehållet i dessa är till en del klarlagt genom forskare som Schalin, Lagercrantz och Haapalainen. Men fortsättning behövs?

b) Melodistoffet i de flesta av våra officiella psalmböcker väntar ännu på att granskas (från den finska 1702 och 1886 års finska och svenska psalmböcker till de senast utgivna 1986). Bara i ett fåtal fall har texterna undersökts (ex. Forssell 1955). Melodierna i ännu mindre grad (Hansson 1986). Därtill kommer andra problemfält.

c) Finland äger en rik skatt av folkliga koraler (omsjungningar och unika). De har delvis undersökts (Krohn, Haapalainen). Mycket återstår. I vilken mån kunde de relateras till övriga Norden?

d) Den senaste psalmboksrevisionen erbjuder ett vitt (både färg och omfång!) fält av intressanta forskningsområden. En kartläggning av trender i förnyelsen (teologiskt, litterärt, musikaliskt, etc.) vore ett första steg. Vad har hänt? Det finns unika möjligheter att undersöka hur en revision inverkar sociologiskt och psykologiskt på kyrkligt aktiva och ideologiskt fjärrmade församlingsmedlemmar.

e) När skall den s.k. populära vågen inom församlingssången bli föremål för mer vetenskapliga undersökningar (bakgrund, innehåll, konsekvenser)?

f) Frågan om den hymnologiska forskningen inriktning har varit föremål för en viss debatt. En fortsättning vore viktig bl.a. med tanke på nyorientering och aktuella problemställningar. Vilka inriktningar kunde komplettera den dogmatiska, språkvetenskapliga och musikaliska (t.ex. sociologiska, pedagogiska, allmänkulturella, ideologiska, etc.)? I vilken mån erbjuder databehandling mer än teknisk hjälp?

FLERSTEGSMODELL

För Finlands del borde vi börja med att samordna vår egen hymnologiska forskning. En hel del kunde dessutom göras för att höja profilen för hymnologin som forskningsgren. Först därefter kan vi mer aktivt bidra till det nordiska samarbetet. Likväl ger en gemensam satsning på nordisk nivå bättre förutsättningar för oss att både samordna och motivera (öka) anslag för den hymnologiska forskningen. Som ett tredje steg vore det viktigt för Norden att profilera sig i internationellt sammanhang. Vårt bidrag inom IAH är alltför anspråkslöst i förhållande till möjligheterna (gäller framför allt erfarenheter av psalmboksrevision). But that's another story.

Catharina Östmann kunne til Karl-Johan Hanssons skriftlige oplæg tilføje, at den hymnologiske forskning i Finland som andre steder, i høj grad har været teolog-rettet som en disciplin indenfor praktisk teologi. Det er især studiet af enkelte salmesamlinger og salmesangens historiske sammenhæng, der har stået i centrum for interessen. Arbejdet med de to nye salmebøger har betydet, at interessen for hymnologi er nået langt ud, og mange nye perspektiver er blevet åbnet. Hymnologien er i det store og hele de hymnologisk interesseredes private hobby, uden videre tilknytning til institutter, og helt afhængig af de enkelte personer. Efter Catharina Östmanns opfattelse ville den folkelige koral være et godt fremtidigt forskningsemne. Der er for tiden ikke noget egentligt (formaliseret) samarbejde mellem hymnologer i Finland, alle arbejder for sig, og et fællesnordisk hymnologisk samarbejde vil uden tvivl virke styrkende tilbage på det hymnologiske miljø i Finland.

T.I. Haapalainen supplerede med en omtale af nyere finsk koral-forskning, som han selv er centralt placeret i. Det var hans opfattelse, at den hymnologiske forskning står stærkere i dag end tidligere, bl.a. gennem en udbredt interesse for den gregorian-ske kirkemusik. Der udspandt sig på baggrund heraf en diskussion om forskellige detail-spørgsmål vedrørende ældre og nyere finske salme- og koralbøger.

SALMEDIGTNINGENS IKONOGRAFI

AF ERIK A. NIELSEN

Erik A. Nielsen henviste som indledning til sit indlæg til et i forvejen udsendt oplæg, hvor han bl.a. havde skrevet:

"Jeg er personlig godt tilfreds med, at der nu gøres forsøg med at registrere den nordiske salmedigtning og -sang så omfattende som muligt. Nyttens af et sådant arbejde har jeg heller ingen grund til at betvivle, eftersom en række mennesker, hvis forskning jeg agter, synes at have brug for en sådan registrering.

Samtidig må jeg bekende, at i forhold til det kolossale arbejde, der skal bindes i en sådan registreringsopgave, vil min personlige nytte af registret være beskeden. Det hænger formentlig sammen med at jeg hele tiden i min forskning som litteraturvidenskabsmand er mere interesseret i det kvalitative end i det kvantitative.

Jeg er således også mere interesseret i de steder, hvor vores salmedigtning når sin højeste klarhed og lødighed end i at komme til at kende den komplet. Denne interesse i de mest fuldkomne eksemplarer inden for en genre, er ikke udtryk for nogen aristokratisk kunstdyrkelse. Mine valg af arbejdsområde beror på den overbevisning, at hvor de smukkeste møder mellem en kristelig forestillingsverden og en kunstnerisk form finder sted, dér kommer man også til det mest vidtrækkende indblik i det, som har været livsnerven i et fænomen.

Jeg arbejder for øjeblikket på at foretage en skildring af de tre store danske salmedigtere Kingo, Brorson og Grundtvig med specielt henblik på, hvorledes den kristelige livsverden og den

kunstneriske billedverden samarbejdes i deres (meget forskellige) forfatterskaber. Det er et arbejde, som det endnu vil tage nogle år at føre til ende, og der er offentliggjort en række fragmenter af det.

Hvis jeg i dette arbejde har savnet oversigts- og håndbogsmateriale, så har det ikke været nogen komplet registrering af den nordiske salmedigtning jeg har savnet, men derimod en fremstilling af det, jeg vil kalde den kristne digtnings ikonografi.

Aby Warburg, Panofsky og en række yngre kunsthistorikere har for længst påvist eksistensen af en billedkunstnerisk kristen ikonografi, og en række håndbøger registrerer og beskriver den. Tilsvarende har toneangivende forskere inden for litteraturvidenskaben (f.eks. Erich Auerbach og Northrop Frye) skildret den figurale eller typologiske billedforståelse, ligesom der i nutiden er en voksende interesse for at begribe og nyfortolke middelalder-teologernes firefoldige tekstforståelse.

Disse tæt sammenhørende fortolkningsmåder har givetvis ordnet det kristelige billedstof efter en række meget spændende lovmæssigheder eller forestillingsmønstre, som slet ikke er tilbunds-gående registreret eller beskrevet. Jeg vil i mit indlæg på konferencen give et par bud på, hvorledes man kan arbejde med det her omridsede forskningsområde".

Hertil benyttede Erik A. Nielsen følgende bemærkninger, ledsaget af illustrerende eksempler. Han mente, at en samlet hymnologisk registrant ville være en for stor opgave for de forholdsvis få, der i Norden skulle foretage registreringen. Selv havde han i sin forskning savnet en håndbog om en salmedigtningens ikonografi, som et hymnologisk udslag af den samme ikonografiske interesse, der gør sig gældende indenfor f.eks. litteraturvidenskaben. Der vil i givet fald være tale om en overordnet ikonografi, der skulle registrere og beskrive jordiske billeder af en himmelsk virkelighed, d.v.s. sådan som salmerne selv forstår sin billedbrug. Billeder optræder i billedparadigmer, som f.eks. verber, de er selvidentiske og altid bestemt af sammenhængen. Der kan her tænkes på den firfoldige tekstudlægning, der i salmedigtningen er helt afgørende for såvel salmernes enkelte afsnit som deres helhed. Denne kompositionsform gælder både små salmer og store værker som Dantes Guddommelige Komædie. Erik A. Nielsen henviste her til Frye, Auerbach og Ohly: Der er i vor sammenhæng tale om

tre typologiske modeller: en bibelsk typologi (med billeder fra Bibelen), en halvbibelsk typologi (med billeder, der ikke er bibelske, men sættes i berøring med bibelske tekster) og en ikke-bibelsk typologi (med bibelske tekster i berøring med ikke-bibelske billeder).

Erik A. Nielsen illustrerede derefter bibeltypologien med et tryk fra Biblia Pauperum, (se næste side) hvor Davids sejr over Goliath og Samsons nedlæggelse af løven med de bare hænder fremstilles som typer på Kristi udfrielse af de frelste fra Helvedes gab. Den typologiske sammenhæng vises i billedet ved at lade Goliaths, løvens og Helvedes fysiognomier ligne hinanden.

Den samme typologi kan genfindes i salmernes litterære tekster. Som eksempler herpå fremlagde Erik A. Nielsen to Brorson-salmer, "I denne søde jule-tiid" og "Her vil ties, her vil bies" (se side 120 og 121). I "I denne søde jule-tiid" bruges omtalen af Pagtens Ark i 1. Sam. 4 typologisk på menighedens juleoplevelse både i str. 3 ("Guds ark er kommen i vor leyr!") og i str. 1. Det ville være godt dersom man af en ikonopafisk registrant kunne se, om de samme motiver var blevet brugt typologisk på samme måde af andre salmedigtere. I "Her vil ties" er det således næppe Højsangen, men 1. Kor. 15,20, der typologisk ligger bag salmens billedverden (se str. 4). Salmens typologiske struktur kan antydes af følgende skematiske opstilling:

Natur	vinteren strænges	blad på kvist	sneen dækker	Sommer
Gamle Testamente	syndflod	oljeblad	forventning	(Arken)
Nye Testamente	synden	Kristus, fortegn	frelsens virkning	Himlen

Duen er billedet på den fortabte sjæl, oljebladet på Kristus, og gennem duen og oljebladet er det syndflodshistorien og ikke (alene) Højsangen, der typologisk - og ikonopafisk! - ligger bag Brorsons salme. Salmen er på samme tid fri og bundet helt ind i den bibelske historie.

Et yderligere eksempel på det samme er Kingos passionsdigtning (jfr. Erik A. Nielsens gennemgang heraf i Hymnologiske Meddelelser nr. 1. 1987), hvor Paradisets have typologisk ligger bag Gethsemane have og slangen ligger bag Kristi anfægtelse, angst,

Legit in lib. regu. xviij.
 ca. qd. dauid cu. goliath
 deiecit in suo proprio gladio
 vni. ueteris et caput ei
 amittit sic. qd. a uiolentis
 requiritur lites de feruo
 abeant. et a dyabolica pte
 exent. et qui dyabo. in
 a uolentia debilitant.

DAUID

GOLIATH

Legit in lib. iudici.
 de sapone qd. cu. leo in
 reuultu ipe leo a. p. d.
 die et inter ferit sapone
 cruce. qd. qui leo. d.
 ablu. occidit qui de
 pte hoies liberauit.

Volunt pte et re. dictos feruos pte. h. Dingos eto uis tuam. qd. h. et o. f. u. e. d.

9 Signas te erit
 goliath pterit ille

9 Signas te erit
 goliath pterit ille

9 ut vis saplois:
 destruxit ora leonis

9 ut vis saplois:
 destruxit ora leonis

9 Fuit n. morte. basit destruccio pte

Ære være Gud i det høyeste, og fred paa jorden, i menniskene en velbehagelighed. Luc. 2. v. 14.

Mel. Et lidet barn saa lystelig.

I denne søde jule-tiid
 Bør man sig ret fornøye,
 Og bruge al sin konst og fliid,
 Guds naade at ophøye,
 Ved den, som er i krybben lagt,
 Vi vil, af gandske siele-magt,
 I Aanden os forlyste,
 Din lof skal høres, Frelsermand,
 Saa vidt og bredt i verdens land,
 At jorden den skal ryste.

2. En liden Søn af Davids rod,
 Som er og Gud tillige,
 For verdens synders skyld forlod
 Sit søde himmerige,
 Det var ham svart at tænke paa,
 At verden skulde undergaae,
 Det skar ham i hans hierte,
 I saadan hiertens kierlighed
 Hand kom til os paa jorden ned,
 At lindre vores smerte.

3. Vor tak vi vil frembære da,
 Endskiønt den er kun ringe,
 Hosanna og halleluja
 Skal allevegne klinge;
 Guds ark er kommen i vor leyr!
 Thi synge vi om fryd og seyr,
 Mens hiertet sig kand røre,
 Vi synge om den søde fred,
 At helvede skal skielve ved
 Vor jule-sang at høre.

4. Gud er nu ikke længer vred,
 Det kand vi deraf vide,
 At hand har sendt sin Søn her ned,
 For verdens synd at lide,

Det vorde vidt og bredt bekiendt!
 At Gud sin Søn for os har sendt
 Til jammer, vee og vaade,
 Hvo vilde da ey være fro,
 Og lade al sin sorg beroe
 Paa Jesu søde naade?

5. Som natten aldrig er saa sort,
 Den jo for solen svinder,
 Saa farer al min kummer bort,
 Naar jeg mig ret besinder:
 At Gud saa hiertens inderlig
 Af evighed har elsket mig,
 Og er min broder vorden,
 Jeg aldrig glemmer disse ord,
 Som klingede i engle-koor:
 Nu er der fred paa jorden!

6. Og blandes end min fryde-sang
 Med graad og dybe sukke,
 Saa skal dog korsets haarde tvang
 Mig aldrig munden lukke;
 Naar hiertet sidder meest beklemt,
 Da bliver frydens harpe stemt,
 At den kand bedre klinge,
 Og knuste hierter føle best,
 Hvad denne store fryde-fest
 For glæde har at bringe.

7. Halleluja, vor striid er endt,
 Hvo vilde mere klage?
 Hvo vilde mere gaac bespendt
 I disse fryde-dage?
 Syng høyt i skye, Guds kirke-flok:
 Halleluja, nu har jeg nok,
 Den fryd har ingen lige,
 Halleluja, halleluja,
 Guds Søn er min, jeg vil herfra
 Med ham til himmerige.

*1) 1. Samv. 4

XXXXIV

1

Her vil ties, her vil bies
 Her vil bies, o svage Sind!
 Vist skal du hente, kun ved at vente
 Kun ved at vente, vor Sommer ind.
 Her vil ties &c. &c.

2

Trange Tider langsom skrider
 Langsom skrider. Det har den Art.
 Dagene længes, Vinteren strænges
 Vinteren strænges. Og det er svart.
 Trange Tider &c. &c.

3

Turtel-Due, kom at skue
 Kom at skue! Bag Gierdet hist,
 Der skal du finde Forsommers Minde!
 Forsommers Minde, alt grøn paa Qvist
 Turtel-Due &c. &c.

4

Eja! søde Førstegrøde
 Førstegrøde af bliden Vaar.
 Lad det nu fryse, lad mig nu gyse
 Lad mig nu gyse. Det snart iorgaaer,
 Eja! søde &c. &c.

5

Due, kunde du begrunde
 Du begrunde, hvad der nu skeer.
 Kulden den svækkes, Blomsterne dækkes
 Blomsterne dækkes, jo meer det sneer.
 Due, kunde &c. &c.

6

Kom, min Due, lad dig skue
 Lad dig skue med Olie-Blad!
 Sec! nu er Stunden næsten oprunden
 Næsten oprunden, som gjør dig glad.
 Kom, min Due, &c. &c.

LX

1

Op min Aand, op fra dit Leer!
 Aftenen begynder.
 Verden synker daglig meer
 Ned i alle Synder.
 Neppe har Guds Ords Foragt
 Forhen havt saa stor en Magt.

2

Naar man først har jaget bort
 Baade Raad og Læge,
 Og den aabne Gravens Port
 Ej endnu kan spæge;
 Hvad for Redning er der da
 For den blinde Sodoma?

3

Due! lad den Ravne-Art
 Sig med Aadsel føde,
 Men du op til Arken snart!
 Noah dig vil møde.
 Bliv hos ham i Ævighed,
 Og kom aldrig meer herved.

H. A. Bronson

Troens rare blenochi
 nr 6.

Swanesang

nr XXXXIV

og LX

tornekrans og død. En ikonografisk registrant ville kunne fortælle, om denne billedbrug er Kingos egen, eller den også er andres. Erik A. Nielsen konkluderede med at konstatere, at den hymnologiske forskning enten har overset salmernes billedbrug (billedverden), eller den har misforstået den.

I den efterfølgende drøftelse gav Inger Selander udtryk for, at det med hensyn til salmernes ikonografi ikke er nok at arbejde kvalitativt, man er også nødt til at arbejde kvantitativt, og her vil EDB-registrering være at foretrække, da der her er uendeligt mange kombinationsmuligheder.

Lars Eckerdal gjorde opmærksom på, at en salme som "Her vilties" viser, at den bibeloversættelse, salmedigteren har haft i tanker, er altafgørende for muligheden for at bruge og for at forstå salmen. Bibeloversættelsesproblematikken er iøvrigt afgørende, også for (andre) liturgiske tekster. F.eks. har man i Sverige ikke haft "kirke"-salmer, da "ekklesia" i Sverige altid er blevet oversat med "församling". Det er også et problem, at billedsproget ikke alene er bibelsk men alment. Dertil kommer det ejendommelige forhold, at jo ældre en liturgisk tekst er, jo mindre bibelsk vil den i regelen være.

Erik A. Nielsen mente iøvrigt, at en ikonografisk registrant ikke ville være uoverkommelig, da der i f.eks. julesalmerne kun findes ca. 15 forskellige billeder.

Jens Lyster foreslog i forlængelse af Erik A. Nielsens indlæg, at fremtidige salme-udgivelser blev forsynet med et udførligt stikordsregister eller måske ligefrem en konkordans som f.eks. Holger Bennikes. Dette forslag fandt Folke Bohlin realistisk og mente iøvrigt, at den forsker, der, ligesom Erik A. Nielsen, ønskede at koncentrere sig om salmedigtningens højdepunkter, selv måtte kunne overkomme at udarbejde den registrant, han havde brug for.

I forbindelse med spørgsmålet om bibeloversættelsernes betydning og den relevante registrering af den bibelske ikonografi i salmerne kom man ind på, hvor stort kendskabet til Bibelen egentlig var tidligere, og dermed spørgsmålet om, hvor kendte de bibelske historier og billeder var. Lars Eckerdal mente, at selv for det 19. århundredes vedkommende blev bibelen ikke læst

af ret mange. - Det var efter Ingun Montgomery's opfattelse nok alligevel lettere at knytte til ved bibelske begreber og billeder dengang, end det er idag. Erik A. Nielsen tilføjede, at før 1800 havde de ikke-læsende måske ikke en litterær, men netop en fortællings- og en billed-tilgang til de bibelske fortællinger.

Margareta Jersild kunne, ud fra sin forskning i folkelitteratur og skillingstryk, oplyse, at bibelen i 19.århundrede var mindre udbredt end salmebogen, katakismen og de folkelige og kirkelige skillingstryk. - Åge Haavik formodede i denne sammenhæng, at de motiver, der hos f.eks. Kingo ikke er bibelske, for en stordels vedkommende ville kunne findes i tidens andagtslitteratur.

Peter Balslev-Clausen gjorde opmærksom på, at problemet omkring "I denne søde juletid" også er det forhold, at man på Brorsons tid ikke læste Det Gamle Testamente "på dets egne betingelser", som man ønsker idag, men kristologisk, således også "I denne søde jule-tiid", hvor Brorson med tanke på sine samtidige "navn-kristne" typologisk, polemisk "moddigter" de gudsfornægtende israelitter, der tabte, fordi de troede på sig selv og ikke på Gud. - Erik A. Nielsen svarede, at antitype-tænkningen var lige så vigtig for typologiundersøgelsen som type-tænkningen. Han kunne derpå afslutte drøftelsen med at fastholde, at det giver større kvalitativt udbytte at samle sig om de salmer, hvor indholdet har fundet sin afrundede form.

ØNSKEMÅL FOR FREMTIDIG HYMNOLOGISK FORSKNING OG REGISTRERING.

TROND H.F. KVERNO

INDLEDNING

Frem for alt vil jeg få takke Salmehistorisk Selskap for invitasjonen til dette symposium. I en periode på slutten av 70-tallet deltok jeg i en del nordiske og internasjonale konferanser, arbeidsmøter og verksteder i egenskap av medlem i den norske Liturgikommisjon og Salmebokkomité. Nå er diktere og komponister ofte dårlige kommisjonsmedlemmer. For eget vedkommende opplevde jeg det som meningsløst å delta i et arbeide hvor vi holdt avstemning ved alminnelig flertall over inngrep i åndsverk, så min karriere som kommisjonsmedlem ble hektisk og kortvarig. I perioden etterpå er det Sverige og Harald Göransson som har bidratt til å holde meg i kontakt med løpende arbeide på nordisk plan - i form av konsultasjoner og arbeidsmøter med henblikk på svensk salmebok og liturgi. Mitt eget arbeide innenfor hymnologien har først og fremst vært rettet mot det praktiske og kreative, men dernest også knyttet til utdannelsen av kirkemusikere ved Norges Musikkhøgskole, Oslo. Mitt innlegg her på symposiet vil derfor bære preg av livsvei - og arbeide, og jeg ber dere ha dette in mente i det jeg videre skal si.

HYMNOLOGI VED NORGES MUSIKKHØGSKOLE

Ved Norges Musikkhøgskole spiller hymnologi en viss rolle blant de s.k. motiverende fag til kandidateksamen i kirkemusikk (organisteksamen). I de ti siste år av studiet (3.og4.) står liturgikken i sentrum, i 1. studieår får studentene en elementær innføring i bibelteologi og tekstfortolkning - dette kurset er forøvrigt under debatt og omstrukturering - mens de i 2. studieår får et kurs der troslæren søkes belyst med eksempler fra salmediktningen.

Dette kurset har som intensjon mer å gi et bevisst forhold til salmebok som arbeidsredskap for en kirkemusiker, samt å gi studenten et inntrykk av salmenes trosinnhold - ut fra et begrenset utvalg tekster fra ulike epoker og tradisjoner. Salmene har her kommet til å spille en rolle mer som belysning av aktuelle pro-

blemstillinger, enn at man har kunnet gi noen egentlig grundig innføring i selve salmehistorien. Som bakenforliggende moment har hele tiden vært hva man i den østlig-ortodokse tradisjon kaller "liturgisk teologi", idet man har hatt som arbeidshypotese det gamle ord "lex orandi lex credendi" - bønnens rettesnor er troens rettesnor.

Målet har vært mer i retning av å bygge opp forståelse og befordre en liturgisk spirituelitet - enn å gi en samlet fremstilling av salmehistorien.

Hvorvidt dette lykkes er ofte opp til det enkelte årskull reseptivitet. Av og til lykkes man riktig godt, av og til går meget tid med til at studentene - ut fra sin egen bakgrunn - bruker tid og energi på å fange læreren i ord så de kan få plassert kjetterstemplet på hans panne. Men i begge fall får studentene bevisstgjort sitt forhold til såvel troen som sangen - og det er i alle fall verdifullt i en kirkelig utdanning.

Jevnlig har det vært holdt kortere seminarer - for studenter og for interesserte forøvrig - der hymnologiske problemstillinger har vært behandlet. Her har det gjerne vært inviteret gjesteforelesere fra ulike sammenhenger. Mest aktiv var nok denne seminarvirksomheten på den tid det offisielle salme- og koralbokarbeide pågikk i Norge og Sverige.

Etter endt kandidateksamen foreligger muligheten til å søke opptak til videre studier på diplom- og hovedfagsnivå. I kirke-musikkafdelingen har vi, ved siden av utøvende diplom, to tilbud på hovedfagsnivå - det ene innenfor orgelkunnskap, det annet innenfor liturgikk/hymnologi. For egen del har jeg vært aktiv innenfor oppbyggingen av sistnevnte variant. Parallelt med oppbyggingen af hovedfaget går også arbeidet med å bygge opp lærer-kompetansen innenfor avdelingen.

Hovedfagsstudentens viktigste arbeide er en skriftlig hovedoppgave. I studieretningens nåværende form er tre slike hovedoppgaver levert siden 1983 - én om den islandske koralbokutgiver Pétur Gudjonsson, én om de kristelig forvendte Mariasalmer hos Thommisøn og én om messeformlene i norske liturgiske bøker - 1880 - 1926.

Til sommeren 1988 forventer vi en oppgave om L.M.Lindeman med vekt på hans produksjon før KB av 1873.

Til jul 1988 forventer vi en hovedoppgave om katedralskolenes liturgiske sangoppvartning etter reformasjonen.

Vi har fått mulighet til ekskursjoner for å møte liturgi- og sang-tradisjoner utenfor vår egen. I 1984 var to lærere og tre studenter på en ukes opphold i Helsinki, hvor den finsk-ortodokse kirke var vertskap. I 1987 var to lærere, fire studenter (og tre ueksaminerte kandidater) i tre uker på det ekumeniske senter Tantur ved Jerusalem. Kombinasjonen studieopphold-pilgrimsferd var ingen dårlig kombinasjon. Ikke minst møtet med det konglomerat av gamle kirkesamfund man møter i det Det Hellige Land ga en nyttig bevissthet om å komme fra kristenhetens periferi, en bevissthet som i sin tur gir fornyet kraft til å arbeide med problemstillinger innenfor den hjemlige egenart.

Som institusjon har Norges Musikhøgskole beredvillig stilt tid, lærerressurser og rede penger til disposisjon i arbeidet med hovedfagsstudiene.

MULIGHETER

Det synes helt selvsagt at det videre arbeide innfor hovedfag liturgikk/hymnologiåpner for mange muligheter. Forutsetningen for disse mulighetene er, nest tid, penger og lærerressurser, at det også innenfor institusjonen finnes et miljø. Et slikt miljø skaper et bestemt klima - et klima som ikke ellers spesielt er tydelig til stede i mitt noe kalde og ugjestmilde fedreland. Vi er godt klar over at vi i denne prosess på en mengde delområder må strebe mot å komme bakenfor tingenes overflate. Vi er videre klar over at vi i samme prosess risikerer å betrå noen veletablerte tær hist og her. Utgangspunktet har vært at om ikke vi arbeider på en kreativ måte med hymnologien, kommer hverken forskning eller utvikling en centimeter videre.

Innenfor det etablerte teologiske fagmiljø i Norge mener mange at det er lite rett å arbeide med liturgiske og hymnologiske problemstillinger - og noen synes rynke litt på nesen over at slikt arbeide skjer utenfor dette fagmiljø. Våre hovedfagskandidater får en embedseksamen med titelen "candidatus musicae" -

og i denne sammenheng har vi bevisst valgt å forstå denne tittel i retning av musisk kandidat: kirkemusikkfaget som innfallsvinkel til forståelse av liturgi og hymnologi. Den akademiske frihet garanterer oss rimelig plass som nykommer blandt mer eldgamle og ærverdige institusjoner og studier. Som et av flere formål med studiet er det uttrykkelig opplistet "rekruttering til forskning". Innenfor rammen av hovedopgaveemner er det mulig å få belyst emner fra såvel fortid som nåtid innen norsk liturgi og salmesang der det er gjort lite eller intet.

Videre er det mulig å pense kandidatene inn på videre arbeide etter avlagt eksamen. I det norske miljøet anser jeg dette som meget viktig, idet en viss tretthet lar seg merke etter 20-30 år med offisielt liturgi- og salmearbeide. Videre forskning må ikke minst kunne bli en spore til troen på et liv etter de nye bøker, en tro, som tilsynelatende ikke overalt deles på sentralkirkelig norsk hold, hvor man er mer opptatt av å forsvare, hva vi nå har fått etter metoden "Det fatter gjør er alltid riktig" - enn å analysere: hva kan gjøres bedre ?

KONKLUSJON

Jeg har ikke vært særlig konkret m.h.t. ønskemål for fremtidig hymnologisk forskning og registrering. Jeg er muligvis selv mer kreativ enn analytisk. Og dog har jeg antydnet en rekke mål - som i den påfølgende samtale vil kunne konkretiseres i mange retninger. - Jeg venter spent på respons.

ÅGE HAARVIK gav i tilslutning til Trond Kverno's indlæg en
OVERSIKT OVER DATA-BASERT MATERIALE TIL NORSK SALMEBOK.

NORSK SALMEBOK

Norsk Salmebok (NoS) er inntastet i fotosats-anlegget (Linotron) til PDC printing Data Center, Aurskog. Boken foreligger der som en ustrukturert tekstdata-mengde. Pr. i dag er data-mengden ikke tilgjengelig for andre enn setteriet selv, men det mulig å legge den over i en Ascii-file. Dette er det også Verbums intensjon å gjøre. En har gjennomført en oppretningsrunde, slik at data-

mengden skal være ajour med de endringer det har vært nødvendig å gjøre fra opplag til opplag.

Data-mengden omfatter bare tekstelementene, ikke notene. Notene er intastet av Toppan Printing i Tokyo. De skal i prinsippet være fullt tilgjengelige der, men om dette holder stikk, er uklart.

Det er Verbums intensjon å tilrettelegge data-mengden hos PDC på en slik måte at den kan overføres til forlaget som en uformatert data-base. Referanse-systemet skal da gå på salmens *nummer, vers og linie*. Den enkelte salme skal kunne opereres som helhet (de hymnologiske opplysninger inklusive) eller i sine enkelte bestanddeler, helt ned til hvert enkelt ord. Systemet skal f.eks. kunne gi forekomsten av et ord med henvisning til nummer, vers og linje.

Fremdriftsplanen for dette arbeidet er for tiden noe uklar, men en slik data-base vil neppe kunne være tilgjengelig i 1988.

CANTATE (arbeidstittel)

Dette er en oversikt over kirkelig kormusikk utgitt i Norge. Oversikten er utarbeidet av kantor Kjell Habbestad, Sofiemyr. Den omfatter 4961 motetter o.l. En første utskrift er på 1002 A4-sider (dette tallet vil bli redusert p.g.a. endret lay out. Rådata-mengden før sortering i spesialregistre er på 1½ mgbt.

Data-mengden foreligger ved Norges Almen-vitenskapelige Forskningsråds Data-Center i Bergen som en ren Ascii-tekstfile uten formateringskoder, men med en del formatering som tekstkoder, som kan endres eller fjernes. Nordiske spesialtegn er lagt inn i systemet.

Materialet er første gang inntastet på en Sperry 1100 stormaskin. Etterbehandlingen har foregått på IBM compatible PC'er. Det arbeides med å skaffe midler til at Habbestad selv kan utstyres med en hard-disc til sitt Macintosh-anlegg, slik at data-mengden, når den i sin nåværende stand er ferdigredigert og kjørt ut på Laser-printer, kan overføres til ham for fremtidig ajourholding. For utkjøring i Bergen er det laget et lokalt mark-up-program som oversetter til programspråk for Laser-printer.

REGISTER OVER KORALFORSPELL

Til Norsk Salmebok er det av amanuensis Stig Wernø Holter, Bergen, utarbeidet et register over koralforspill i norske og utenlandske samlinger. Registeret omfatter trykte noter og forspillsamlinger samt en del manuskripter i Wernø Holters private notesamling og i Bergen Musikkonservatoriums notebibliotek. En del større koralfantasier o.l., som på grunn av sitt format sprenger den liturgiske ramme er utelatt.

Data-mengden foreligger som en tekst-mengde bygget opp etter rekkefølgen NoS. Den ligger på en IBM-compatible PC i programmet Word Perfect (versjon 4.1 eller 4.2-5 $\frac{1}{4}$ " diskett DS,DD).

REGISTER OVER KORAL-NAVN

Organist Steinar Bråten er i ferd med å bygge opp et register over de navn og titlerne koralene i Norsk Salmebok/Norsk Koralbok forekommer under. Registeret bygges opp på Verbums anlegg (IBM S 36). Programmene som benyttes, er Displaywrite og IDDU Query.

CANTATE

EN HÅNDBOK OVER KORVERK TIL KIRKELIG BRUK

forfattet og redigert av komponisten Kjell Habbestad, er nå under utgivelse på VERBUM forlag.

Etter en rekke forespørsler tok Norsk Kantor og Organistforbund i 1982 initiativet til utgivelse av en håndbok over korverk til kirkelig bruk.

Kjell Habbestad ble engasjert til arbeidet og har stått for innsamling og registrering av ca. 8000 motetter, bibelske salmer, koraler og folketonebearbeidelser. Disse er hver for seg forsynt med fra 6 til 12 informasjonsfelter hvoretter materialet kan sorteres for ulike søkebehov. NAVF's EDB-senter i Bergen har lagret materialet i en database, utviklet programmer og foretatt de selektive sorteringer.

Katalogiseringen omfatter all kormusikk (med eller uten akkompagnement) av mindre format (eller større verk, som kan inndeles

i mindre enheter) med tekster som kan benyttes i en (vid) kirke-musikalsk sammenheng (høymesser, andre gudstjenester, kirkelige handlinger, møter, barne- og ungdomsarbeid osv.) som er utgitt eller tilgjengelig ved norske forlag og Norsk Musikkinformasjon, eller foreligger i manus hos nålevende komponister.

Materialet presenteres i 2 deler.

Del 1 utgjør

Hovedkatalogen,

der samlet tilfang er oppstillt alfabetisk etter udgiver (som kan være komponist, bearbeider, arrangør eller tilrettelegger). Denne delen gir utfyllende informasjon om vedkommende korverk: tittel, undertittel, opprinnelig tittel, komponist, bearbeider, arrangør, tekstforfatter/oversetter, tekstkilde, kirkeårs-søndag/bruksområde, besetning, utgivelsessted.

Del 2 er en søkekatalog inndelt i disse søkeområder:

1. *Kirkeårskalender.*

Materialet oppstillt etter søndagene i kirkeåret, undersortert i tekstrekker, 1., 2. og 3. lesning.

2. *Saksregister.*

Materialet oppstillt under 100 emneområder.

3. *Bibelkonkordans.*

Materialet oppstillt etter bøkene i GT og NT, undersortert på kapittel og vers.

4. *Tekstforfatterkatalog.*

Den hymniske delen af materialet alfabetisk oppstillt etter tekstforfattere/oversettere.

5. *Opprinnelig tittel.*

Oversikt over originaltitler for den delen av det koralbaserte materiale som er oversatt til norsk eller har flere tittelformer (anført tittel avviker fra mer kjent tittel).

6. *Alfabetisk register.*

Hele materialet oppstillt alfabetisk etter norsk tittel.

7. *Komponister og melodikilder.*

Koralbasert materiale oppstillt på opphavsmann eller -kilde, som ikke er identisk med utgiver.

8. *Tekstene i kirkeåret.*

En nøkkel til plassering av nytt motetttilfang på aktuelle kirkeårssøndager.

Materialet i søkekatalogen inneholder delinformasjoner og henviser til hovedkatalogen for øvrige opplysninger om vedkommente verk.

Korkatalogen, som utgis ved Verbum forlag, vil bli en uvurderlig håndbok for organister, prester, korledere, skoler, musikkutdanningsinstitusjoner, musikkforlag, -biblioteker osv.

Resultatet av arbeidet har blitt en nyttig publikasjon som vil åpne veien for glemt korlitteratur, fremme en reflektert utvelgelse av relevant stoff til ulike anledninger og avdekke behovet for nyskapning av bibeltekstlige korverk til "uteglemte" tider i kirkeåret.

Kirkelig korkatalog vil bli en publikasjon på anslagsvis 600-700 sider. Med et prosjekt av denne kategori, ligger det likevel i sakens natur at produktet er "foreldet" allerede i utgivelsesøyeblikket. For at arbeidet skal fylle sin hensikt, nemlig til enhver tid å informere brukerne om tilgjengelig materiale, vil det være nødvendig å tilrettelegge stadig ajourførte utgaver. Utgiveren vil derfor fungere som en sentral for registrering av nye verk, og på denne måten stadig holde basen ajour. Fra tid til annen vil det så kunne foretas nye og korrigerte opptryk.

- - - - -

Folke Bohlin indledte den etterfølgende drøftelse med at slå fast, at det er viktig for muligheten for hymnologisk forskning, at der bliver flere steder, hvor man, som på Norges Musikhøjskole, driver formaliseret hymnologisk forskning. Det er nødvendigt, at den hymnologiske forskning ikke kun drives privat. Også Igund Montgomery var meget positiv overfor initiativet på Norges Musikhøjskole, der vil kunne blive udgangspunktet for et hymnologisk samarbejde i Norge.

Torben Schousboe savnede i denne forbindelse, at salmesang og salmesang som kvalificeret kirkelig brugskunst blev taget alvorligt på såvel musikkonservatorierne som de teologiske fakulteter i Danmark.

Åge Haavik var fuld af beundring for udviklingen på Norges Musikhøjskole. De teologiske kandidater er for manges vedkommende på deres konfirmanders niveau m.h.t. salme- og salmebogskundskab.

NOGLE SYNSPUNKTER PÅ EN NORDISK HYMNOLOGISK REGISTRANT.

HARALD GÖRANSSON

Harald Göransson ønskede at henlede opmærksomheden på følgende punkter:

1. Mycket återstår att utforska kring det äldre koralbeståndet, framför allt från 1600-talet. Många koralhandskrifter är ännu odaterade och bristfälligt undersökta, och nya tillkommer. Fortsatt forskning på detta fält är en nödvändig förutsättning för att kunna åtsdkomma en översiktlig framställning av utvecklingslinjer, orsakssammenhang och påverkningar m.m., något som ännu så gott som helt saknas. 1600-talsforskningen är viktig inte bara ur vetenskaplig synpunkt utan också praktiskt betydelsefull för framtida koralrevisioner, som i hög grad tar sin utgångspunkt i denna koralens guldålder.
2. Om kodning av den nordiska koralregistranten skall ske, bör den utföras så att den framför allt blir kompatibel med det system som används av DKL (Deutsche Kirchenlieder) - den stora tyskspråkiga koralregistranten, vartill den nordiska - liksom den holländska - blir ett komplement. Kontakter bör i detta hänseende tas med både DKL och Holland.
3. Norge, Sverige och Finland har - i denna ordning - fått split-ter nya (melodi-)psalmböcker med till stor del identiskt innehåll. I likhet med flera andra liknande företag - t.eks. Beckmans stora psalmhistoria som komplement till den Wallin-ska psalmboken, liksom i nutiden handböcker till EKG, Lutheran Book of Worship och den amerikanska episcopala Hymnal 82 - bör även vi i Norden åstadkomma en handbok till dessa nya psalmböcker, som i någon mån kunde fungera som Revisionsbe-richt men framför allt som hjälpmedel vid studiet av texter och melodier. Detta vore ett synnerligen lämpligt nordiskt samarbetsprojekt, även om det i praktiken skulle resultera i separata handböcker för de olika länderna.

Som en anskueliggørelse af vanskelighederne ved en afgrænsning mellem registrering og forskning forelagde Harald Göransson en oversigt over de kendte varianter til en enkelt salmemelodi, Alberts melodi opus 18:1641 til "Damon war mit Brunst beeilet",

der på svensk område siden 1693 (Roslagskulla-håndskriftet) havde været melodi til "Jesus är mitt lijf och hälsa" (1671 oversat fra tysk "Jesus ist mein Heil und Leben"). (Se side 134-135).

Varianterne er i høj grad uoverskuelige, og det er vanskeligt at vide, hvad man skal bruge i praksis.

Til det sidste spørgsmål bemærkede Folke Bohlin, at det er vigtigt at få alle kilder og varianter med, samtidig med, at Torben Scousboe tilføjede, at det måtte være svært at indkode et variantmateriale, der er indlysende for en musiker, på EDB.

Med hensyn til forslaget om at udarbejde håndbøger til de nye nordiske salmebøger om et "fællesnordisk projekt", mente Catharina Östman, at et fællesnordisk samarbejde ville være en stor hjælp, da mange salmer er fælles. - Jens Lyster gjorde her opmærksom på, at man i Tyskland er gået i stå midt i en stor håndbog til Evangelisches Kirchengesangbuch, og at det næppe vil være lettere at gennemføre et samarbejde om en håndbog i Norden end i Tyskland.

SYNPUNKTER PÅ FRAMTIDA HYMNOLOGISK REGISTRERING OCH FORSKNING.

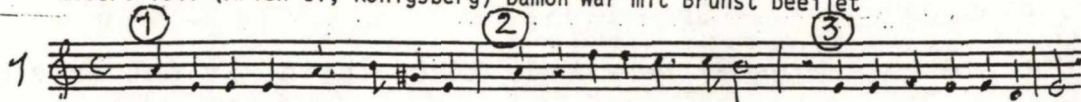
MARGARETA JERSILD.

Behov av register och önskemål om forskning inom hymnologin är naturligtvis beroende av den utgångspunkt man själv såsom forskare eller ens institution har: litteraturvetenskaplig, musikvetenskaplig eller någon annan. Också utformningen av registren måste styras av ändamålet: en institution behöver enkla sökregister för att hitta i sitt eget material, register som er användbara för en besökande allmänhet, medan en forskare kan behöva databaserade specialregister inom begränsade områden som ett direkt led i ett forskningsprojekt. Jag skall ge några synpunkter härpå utifrån det verksamhetsområde och den erfarenhet som finns vid Svenskt visarkiv (SVA).

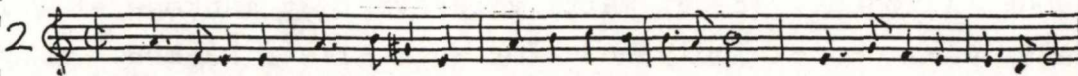
Först en kort kommentar om SVA's relation till psalmen/koralen och väckelsesången samt registersituationen idag. I SVA's verksamhetsområde, visor och folkmusik, ingår det hymnologiska materialet:

1. Psalmsång och väckelsesång är (liksom t.eks. skolsång) en del av den folkliga visesången i vid mening.

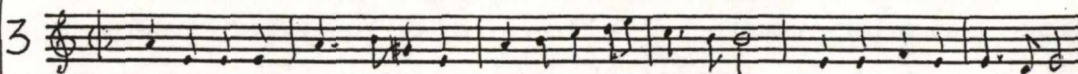
Albert 1641 (Arien IV, Königsberg) Damon war mit Brunst beeilet

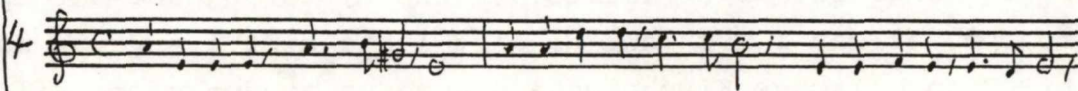
Mengden 1686 (Sonntages-Gedancken, Riga /then Swedish!/) Jesu, hast du mein vergessen (

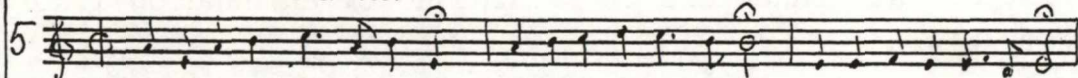
Roslagskulla-Ms 1693 Jesus är mitt lif och hälsa (transl. 1671 from the German Jesus is

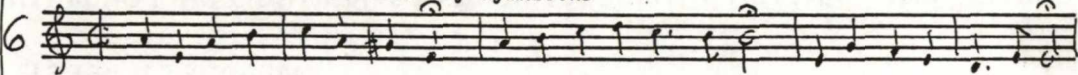
Madesjö-Ms 1694-95

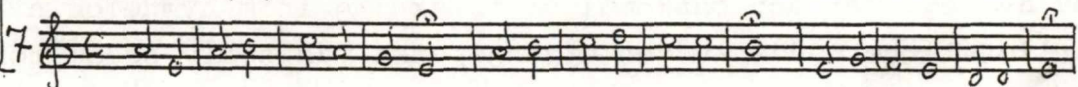
Then Svenska Psalmboken 1697

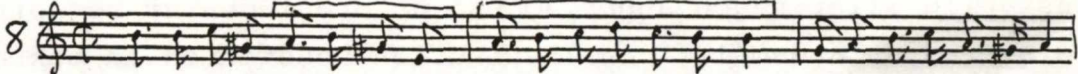
1763 and most of the 18th Century hymnbooks

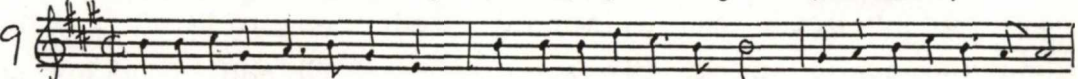
Haeffner 1820 (08)

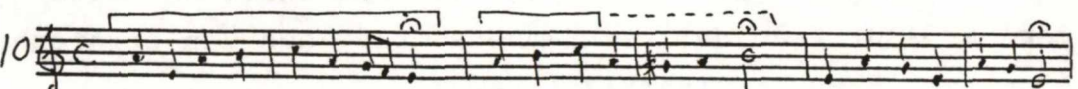
Schneider 1667 (related?) (Zahn 3584a)

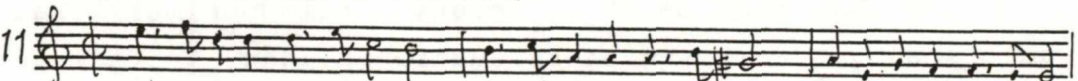
Transformation of the preceding into A major, Lüneburg 1695 (Zahn 3584b)

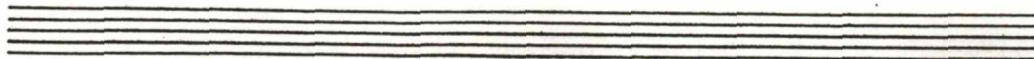
Punschel 1839 (Zahn 3567b)

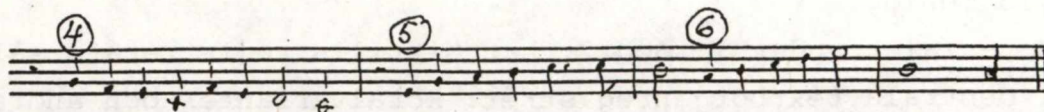

Fabricius 1659 (related??) (Zahn 3578)

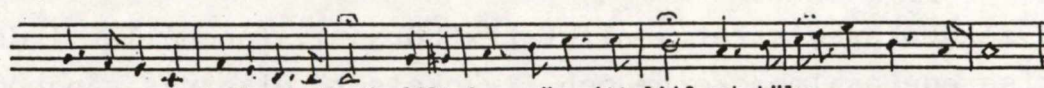

Swedish hymnbooks

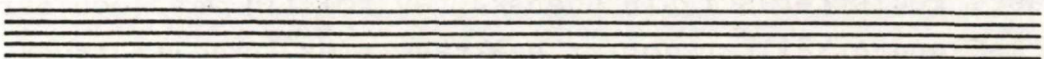
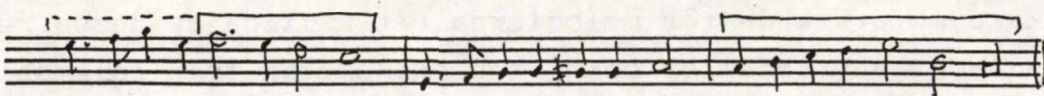
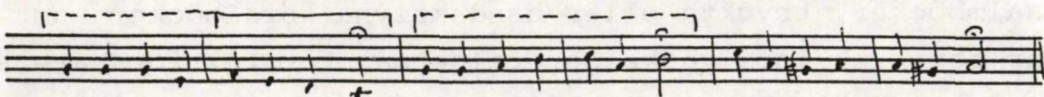
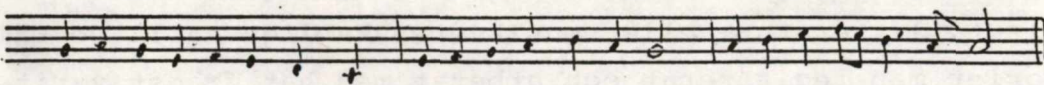
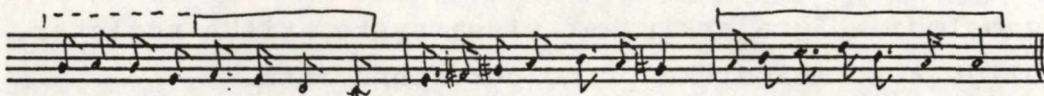
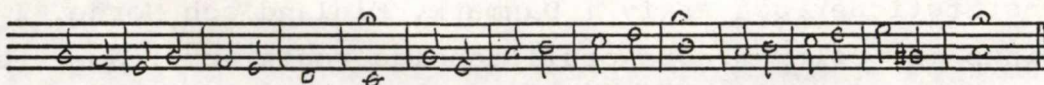
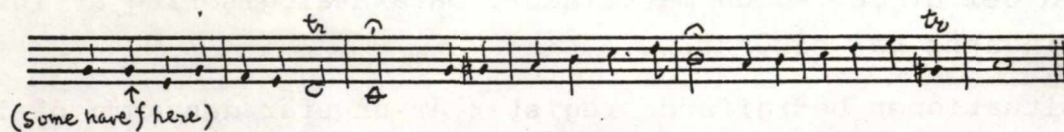
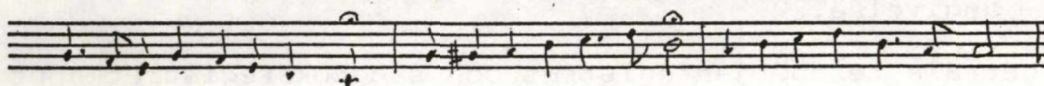
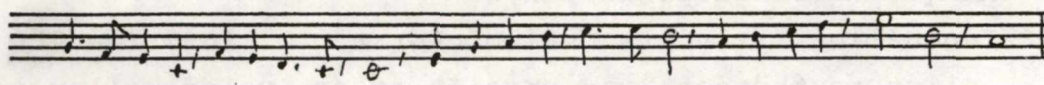
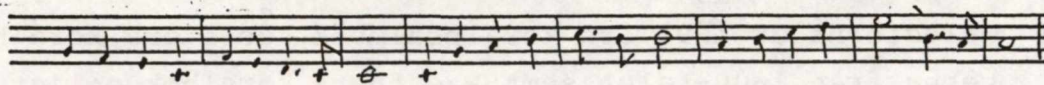

hn 3567a) (Sonntages-Gedancken, Riga/then Swedish!) Jesu, hast du mein vergessen (Zahn 3567a)

mein Heil und Leben) Roslagskulla-Ms 1693 Jesus är mitt lif och hälsa
(transl. 1671 from the German Jesus ist mein Heil und Leben)

2. De folkliga koralvarianterna tillhör den traditionella folkvisan, där text, melodi och/eller sångsätt traderas muntligt. Den traditionella folkvisan är en undergrupp till vissången i vid mening.

Materialet under 1. och 2. har hittills registrerats sålunda: I centrala textbörjanregistret: koralvarianter och andra traditionsuppteckningar.

I sångboksregistret (enligt textbörjan): innehållet i de auktoriserade psalmböcker och i väckelserörelsernas sångböcker.

I mindre specialregister:

Melodierna ur 1697 års koralpsalmbok, de stora koralhandskrifterna från 1600-talet samt Haeffners koralbok enligt melodicodexprincipen).

Innehållet i tryckta psalmböcker t.o.m. 1697 (ca. 200 st.) enligt textbörjan, med uppgift om ev. melodi eller melodicodexangivelse.

Centrala textbörjanregistret och sångboksregistret upptar bara en del av det kända materialet. Datakatalogisering av inspelningarna har påbörjats.

Situationen beträffande register är ungefär densamma på liknande institutioner och arkiv i Danmark, Finland och Norge. I regel finns mer eller mindre ofullständiga register (främst textbörjan) över psalmer ur "folkliga" källor med uppgift om ev. förekomst av melodi. Några arkiv har vissa systematiska register. Ingångar enligt rent melodiska principer finns inte.

Hymnologisk registrering och forskning utgår oftast från teologiskt, litteratur- eller musikvetenskapligt håll. De källkategorier man registrerat och arbetat med har främst varit tryckta psalmböcker, tryckta eller handskrivna koralböcker samt samlingar för bruk inom väckelserörelserna. För textforskare är vissa ingångar självklara: textbörjan, författare osv., för musikforskare motsvarande för melodierna. Åtskilliga av dessa register-ingångar sammanfaller också med önskemålen från folkmusikinstitutionerna. Men härutöver kommer att psalmen/väckelsesången måste registreras i sin egenskap av folklig visa och därmed också andra källkategorier beaktas, t.ex. skillingtryck, handskrivna visböcker, traditionsuppteckningar (betr. texter, melodier och melodicodexangivelser). För melodiernas del bör ytterligare

källkategorier registreras, t.ex. äldre tryck med personverser (där hänvisningar till koraler kan förekomma).

Även folkmusikinstitutionernas sätt att se på det hymnologiska materialet - det gäller psalmen som visa i vid mening men framför allt de traditionella elementen i koralvarianterna - skiljer sig till stor del från litteraturvetarnas och de "vanliga" musikkorskarnas. Betraktelsesättet är musiketnologiskt; spridning och lokal utformning är väsentligare än ursprungsfrågan. Härav följer att topografiska register och traditionsbärrregister är viktiga hjälpmedel för utforskning av t.ex. koralvarianternas relation till den omgivande folkmusiken.

I Sverige har diskussionerna hittills mycket rört sig kring koralvariantens förhållande till gregoriansk sång och fäbodmusikens påverkan på "dalakorallen". Här bör framtida forskning vidga sina perspektiv. (Det är t.ex. inte säkert att en koralvariants utformning är att betrakta helt som en "sockenvariant", den kan i stället vara ett uttryck för traditionsbärrarens individuella sångsätt). - Där källförhållandena så medger bör således forskningen inte stanna på det geografiska lokalplanet utan också undersöka traditionsbärrarens hela repertoar.

Sammanfattningsvis kan sägas att det hos SVA finns et stort behov av fler register liksom hos andra nordiska arkiv. Det er önskvärt att framtida register utformas sålunda att samma slags uppgifter kan hämtas ur dessa i så stor utsträckning som möjligt. Däremot er det knappast realistiskt med stora heltäckande register för hela det nordiska materialet. För den utåtriktade serviceverksamheten är det viktigt att hela materialet inom respektive arkivs verksamhetsområde blir registrerat och fört up to date. Enkla register som er praktiskt användbara för besökare är här att föredra framför mer komplicerade, även om de förra medför färre sökmöjligheter.

För framtida forskning är det väsentligt att också den musiketnologiska aspekten beaktas. Ett närmare samarbete mellan hymnologer och musiketnologer är et önskemål från flera arkiv.

I forlængelse af sit skriftlige oplæg kom Margareta Jersild ind på, hvilket materiale, der allerede rent faktisk findes på

Svenskt Visarkiv og de øvrige nordiske arkiver, således f.eks. også på Dansk Folkemindesamling. Det drejer sig i virkeligheden om ret meget. Det var hendes indtryk, at alle ønsker flere registre og gerne i et fællesnordisk samarbejde. Et presserende problem for de eksisterende arkiver er imidlertid personalekapaciteten, bl.a. i kundebetjeningen.

Svenskt Visarkivs hovedområde er den praktiske, folkelige brug af sangen. Derfor vil de registre, der viser denne brug af sangen, være af størst betydning i visearkivets sammenhæng. Når det drejer sig om salmer, er det, visearkivet interesserer sig for, derfor, hvilke salmer folk sang, ikke alene ved gudstjenesterne, men især udenfor gudstjenesterne. Derfor vil visearkivet være særlig interesseret i registrering af varianter. Et nærliggende forskningsemne vil være den geografiske udbredelse af salmerne og salmemelodierne og deres varianter i forskellige områder.

Her melder sig imidlertid et vigtigt spørgsmål, nemlig muligheden for, at varianterne ikke er repræsentative for et geografisk område, men kun for enkeltindivider. For at undersøge denne mulighed må man have registerindgange helt ned på traditionsbærer-niveau. Et spørgsmål, der er interessant for visearkivet, er forholdet mellem religiøs og verdslig vise, om de blev fremført, og varieret, på samme måde.

Folke Bohlin kunne tilføje, ud fra erfaringerne med Svensk Koralregistrant, at traditionsbærerspørgsmålet ikke er uvæsentligt, både for registreringen som sådan og for forskningen vedrørende salmernes betydning i (de enkelte) menneskers liv.

EDB-REGISTRERING AF SVENSK KIRKELIG OG FOLKELIG VÆKKELSESSANG.

INGER SELANDER.

Huvudfrågan antingen man skall lägga upp ett register som databas eller som traditionellt kortregister är: Vad skall det användas till ? Vilka frågor skall det kunna besvara ? Vilka användare skall kunna utnyttja det ? Vilka uppgifter bör vara mest lättåtkomliga (omedelbart sökbara), vilka kan läggas på en andra eller tredje söknivå ? Bör registret koordineras med andra liknande, redan befintliga register ? Avgörande för uppläggningsen blir naturligtvis också materialets beskaffenhet och storlek. I praktiken måste man också ta hänsyn till den datorkapacitet man kan utnyttja, vilket oftast är en ekonomisk fråga, men därför inte mindre viktig.

Vid uppläggning på dator är det mer nödvändigt än eljest att från början bestämma vilka uppgifter (variabler) man skall ha med och ge klara definitioner av de olika variablerna. För att spara tid (inläggningsstid) och utrymme bör man använda förkortningar, som måste vara entydiga och helst lättgenomsådliga. Om registret skall användas för forskningsändamål föredrar jag för min del att arbeta med sk fria fält, dvs olika uppgifter får ta den plats de behöver. Många program för persondatorer har emellertid ett från början fastställt antal positioner (tecken) för varje fält. För en viss uppgift (t.ex. kompositör) är man då begränsad till kanske 20 positioner eller tecken. Detta menar jag kan vara en stor nackdel. Vad man tycks vinna i system med fasta uppgifter och positioner ("blanketsystem") är emellertid enklare förfarande vid uppdateringar och sökprocedurer. - Vid uppläggningsen av de båda databassystem som jag arbetat med, har jag brottats mycket med dessa och liknande frågor.

KÖRTFATTAD PRESENTATION AV TVÅ SANGINDEX

1. Index över den kristna församlingssången i Sverige utg. 1979.

Syfte. Detta index utarbetades på uppdrag av psalmkommittén och skulle användas som underlag i diskussionerna om gemensam psalmbok för de svenska trossamfunden. Det pragmatiska syftet var bl.a.

att ge en översikt över vilka sånger som fanns i respektive samfunds sångböcker för unisont gudstjänstbruk 1978, vad olika samfund hade gemensamt och vad ett visst samfund var ensamt om.

Materialet utgörs av innehållet i Svenska Kyrkans psalmbok 1937 jämte 13 andra samfundssångböcker, totalt ca. 9.000 nummer, 3.105 olika sånger från sångböcker utgivna 1937 till 1978.

Metod: Textbörjan och övriga uppgifter noterades på blanketter som sedan stansades på Lunds Datacentral och lades upp på ett specialskrivet program på Univac/Sperry. En viktig uppgift var att sammanföra textvarianter, som ofta var svåra att finna p.g.a. att textbörjan är olika. Varje text försågs med ett idenditetsnummer som förband varianterna och kunde användes som söknummer. Men melodierna är inte registrerade utan de representeras av kompositörsnamn och skiljs åt endast i fråga om samma sångtext med hjälp av littera.

Resultat: Indexet är ett textbörjanregister som också innehåller speciella register för författare och kompositörer och diverse översikter. Det trycktes i sina viktigaste delar 1979, men denna databas finns alltså lagrad på magnetband och skulle efter konvertering kunna införlivas med annan sångdatabas.

2. Den unisona sången i folkrörelserna 1850-1920

Målsättningen för detta forskningsprojekt har varit att frilägga de ideologiska brytningarna mellan folkrörelserna (väckelse- och frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen) sådana de framträder i sångerna. En viktig uppgift var att kartlägga vad de olika rörelserna har gemensamt i fråga om melodier och texter och språkliga uttrycksmedel.

Material: Sångböcker avsedda för unison sång, utgivna inom resp. folkrörelse tiden 1850 till 1920. Ett problem var att materialets omgång inte var känt före undersökningens början, eftersom bibliografier är ofullständiga eller saknas. Dessutom var en hel del sångböcker svåråtkomliga. Detta har bl.a. inneburit, att jag inte från början kunde bestämma, vilka böcker jag skulle ta med. Av väckelserörelsens och frikyrkornas sångböcker har jag sett till att få ett representativt urval, i första hand har de mest spridda tagits med. Eftersom nykterhetssångböckerna

och arbeterrörelsens sångböcker är färre och tunnare har i stort sett alla från den aktuella perioden registrerats, med undantag för lokalt utgivna.

Metod: För att få överblick över materialet, få fram de olika kopplingarna mellan text och melodi samt göra det möjligt att smidigt kombinera olika variabler, lade jag upp en sångregistrant som databas. Uppläggningsen på dator gjordes också med syftet att registret skulle kunna användas av forskare med andra frågeställningar och av allmänheten. Registranten omfattar innehållet i 140 sångböcker om tillsammans 17.000 nummer. Antalet olika texter är ca. 9.000 och antalet olika melodier ca. 4.500.

Följande uppgifter har registrerats för varje sång: textbörjan, originaltextens början, titel, refrängbörjan, författare, publiceringsår, översättare (ev. bearbetare), publiceringsår, kodbeteckningar för de olika sångsamlingarna (kod med littera och nummer) i vilka texten ingår samt en bokstavkod för sångens huvudkategori (R=religiös, S=socialistisk, N=nykterhetssång, A=allmänt ämne. En del sånger är dubbelkodade). För melodierna har de första tolv tonerna registrerats enligt numericodemethoden (=alfanumerisk skrift) och vidare har noterats kompositör, publiceringsår och sångbokskoder.

Val av noteringssystem för melodierna betingades av kravet på teknisk-mekanisk jämförbarhet. Efter diskussion med musikvetare stannade jag för numericode, notering af incipit (melodibörjan), som utarbetats av professor Ingemar Bengtssons. (Beskrivs i Svensk tidskrift för musikforskning 1968). Numericode kommer Hans Bernskiöld att demonstrera.

Under registreringsarbetet har jag också sökt efter varianter, det momentet har i detta material varit mer problematiskt än i det yngre, religiösa material som utgör grunden för Index 1979. Bortemot 1.000 av de ca. 9.000 olika sångtexterna har variationer redan i textbörjan. Dessa varianterna hålls samman med en identitetsbeteckning (ett nummer jämte en bokstav som anger huvudkategori: R,N,S,A,RN etc). Till de svårlösta problemen hör naturligtvis att avgöra vad som är än översättningsvariant och vad som är en imitation och vilka likheter som betingas av det gemensamma ämnet.

Nykterhetssångerna lades först upp på persondator (1982) med hjälp av programmet Eagle, med låsta fältlängder. Såväl datorn och programmet visade sig vara mindre kapabla för mitt fortsatta arbete, varför jag i stället anlät Lunds Datacentral. Materialet lades på stordator (Univac/Sperry, språket Fortran användes och programmet Infol). Mycket programmeringsarbete utfördes av forskningsingenjör Ingemar Dahlstrand, välgjort men givetvis kostnadskrävande.

Resultat: Många sökningar med olika variabelkombinationer har gjorts och de har hjälpt mig att finna svar på mina ursprungliga frågor. De viktigaste datalistorna är förteckningar över de melodier som använts inom alla tre folk-rörelserna. - En utförligare presentation av projektet har jag gjort i artikeln "Den unisona sången inom folkrörelserna 1850-1920. - Presentation av ett pågående forskningsprojekt" (i Religiösa Väckelserörelser i Norden, red. av Anders Gustavsson, Lund 1985). En del av mina mer ingående analyser av imitationer och parodier redovisas i artikeln "Jordiskt fosterland, himmelsk hemland eller socialistiskt paradys. Folkrörelsernas nytextningar till nationalsångmelodier" i Lunds Vetenskapssocietets årskrift 1986.

Hans Bernskiöld fick 1985 min tillåtelse att kopiera hela sångregistranden för att arbeta vidare med melodimaterialet. Vad jag ännu inte hunnit med är att gå igenom författaruppgifter och göra en del finputsningar och kompletteringar för att registranten skall bli mer lämpad att användas av allmänheten. I korrigerat skick kommer registranten att kopieras till Svenskt Visarkiv i Stockholm.

SÅNG I RÖRELSE. FOLKRÖRELSENA OCH SÅNGEN 1850-1920.

HANS BERNSKIÖLD.

Om projektet

Inom ramen för projektet "Den unisona sången inom folkrörelserna i Sverige 1850-1920" (stött av HSFR) insamlade Inger Selander, verksam vid Litteraturvetenskapliga institutionen, Lunds Universitet, ett material omfattande innehållet i ca. 140 sångböcker

från väckelse-, nykterhets- och arbeterrörelsen från angiven tid. Det rör sig om sammanlagt ca. 9000 olika texter och 4500 olika melodier. Selanders mål var att belysa skilda ideologiers brytning, sådana de återspeglas i sången. Materialet lagrades på stordator vid Lunds Datacentral.

1986 fick Hans Bernskiöld medel för att komplettera Selanders forskning ur musikvetenskaplig synvinkel. Projektet bedrivs vid musikvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, och har namnet "Sång i rörelse. Folkrörelserna och sången 1850-1920". Även detta projekt bedrivs med stöd av HSFR. Syftet med projektet är tvådelat: dels fungerar materialet som försöksmaterial för databashantering av stora sångmaterial, dels utgör melodierna ett grundmaterial för forskning.

Som ett första led i arbetet har materialet överförts till ett nyutvecklat databassystem. Datorn som används är en IBM AT med 30 Mb hårddisk. För arbetet med registret anlätades firman PCS i Göteborg, vilken utarbetat liknande databassystem för bl.a. Svensk Visarkiv. På detta sätt kan gemensamma erfarenheter från SVA och från projektet ligga till grund för en framtida vidareutvecklad version av registret. Genom databasen görs materialet lättåtkomligt för framtida forskning.

Forskningen syftar till att ge en beskrivning av sången inom de olika rörelserna, men framför allt till att förklara musikens utseende som ett resultat av musikaliska förändringsprocesser och genom att relatera den till rörelsernas ideologiska profil, sociala struktur och historiska utveckling.

Metodiskt finns två kompletterande tyndpunkter: en musiksociologisk och en musikanalytisk. Till den musiksociologiska problematiken hör den ömsesidiga växelverkan mellan musikstil, musikuppfattning och musikens funktion. Studiet rör hur skilda stilar och musikuppfattningar är relaterade till olika sociala skikt, samt den dynamiska konfrontationen mellan dessa skilda musikspråk.

Den musikanalytiska inriktningen innebär utvecklandet av analysmetoder för beskrivning av dessa musikaliska stilblandnings- och förändringsprocesser. Analysen tillämpas först på ett mindre försöksmaterial för att sedan utvidgas till de nyskapade sven-

ska melodierna. Den stilistiska grunden utgörs av en "melodisering" av en given akkordföljd.

Om databasen

Databassystemet består av följande huvudregister:

Melodi: Varje unik melodi identifieras av ett melodinummer, bestående av ett huvudnummer och ett variantsuffix (t.ex. 1510-00). Följande uppgifter lagras: tonart, taktart, incipit, nation, stilkod, personer (kompositörer, bearbetare etc.) och första källor för dessa samt antalet förekomster av melodin i det registrerade materialet.

Text: Varje unik text identifieras av ett textnummer med samma utseende som melodinumret. Följande uppgifter lagras: textbörjan, titel, originaltext, refrängbörjan, huvudtext, personer (författare, bearbetare, översättare etc.) och första källor för dessa, publiceringsår i Sverige, nation, strofform, rimform, antal verser, textinnehåll samt antalet förekomster av texten i de olika rörelserna.

Källa: En unik källa anges med källkod bestående av prefix (t.ex. A - arbetarrörelsen, N - nykterhetsrörelsen, V - väckelserörelsen). Följande uppgifter anges: titel, tryckår, förlag, ort, nation, upplaga samt personer (utgivare etc.).

Person: Varje person identifieras av ett femsiffrigt personid. Följande uppgifter registreras: namn, födelse/dödsår, nationalitet, annan nation där personen varit verksam, utbildning och yrke. På bilden visas även antalet förekomster för personen i materialet i olika roller (som författare, kompositör, bearbetare, översättare et.) och totalt. Ett hjälpregister lagrar sammankopplingarna mellan personerna i personregistret och deras förekomster i melodi-, text- och källregistren.

Källförekomst: är registrets minsta enhet och utgörs av den enskilda sången i en källa. Som id-begrepp fungerar kombinationen melodinummer+källkod+textnummer. På denna nivå lagras uppgifter unika för sången i en enskild källa: titel, melodiangivelse och avvikande tonart.

Frågefunktioner medger sökning i materialet. Det är dessutom möjligt att göra sökningar och sorteringar efter godtyckligt

valda uppgifter. Ett urval melodier kommer att bilda försöksmaterial för en fördjupad musikanalys. Det fordras då tillgång till hela melodierna - inte bara incipit.

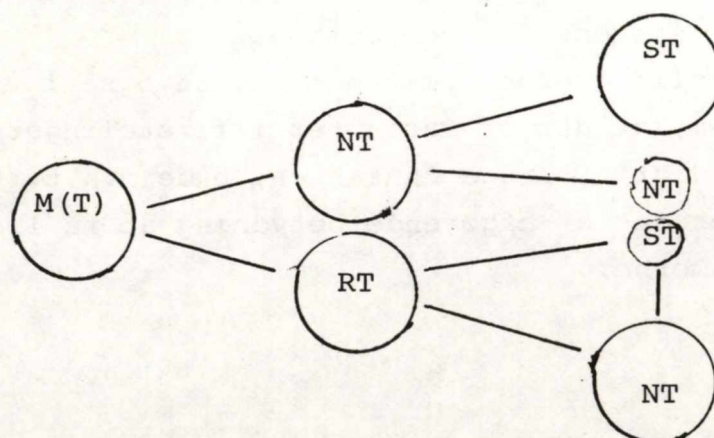
Lagring på dator av fullständiga melodier kan ske på olika sätt: 1) genom någon form av alfanumerisk notation, där noter översätts till siffror oc bokstäver; 2) genom MIDI-standarden, som medger att melodier spelas in, resp. tas ut genom högtalare, med koppling till notation; 3) genom optisk lagring av facsimile av källorna. - Punkt 3 ligger utanför ramen för innevarande projekt. Försök kommer att göras med alfanumerisk representation för vissa begränsade analyssyften.

I tilslutning til sit oplæg gav Inger Selander følgende eksempel på en teksts/melodis vandring og brug:

M: melodi NT: Nykterhetsrörelses-tekst

ST: Socialistisk tekst

RT: Religiøs tekst

Teksterne digtes om, og melodierne går uden videre fra miljø til miljø, idet der ligefrem kan være tale om modsyngning af melodi og tekst fra det ene miljø til det andet. I denne sammenhæng viser det sig ofte at indholdsanalyserne ikke sjældent er et spørgsmål om billedbrug i de forskellige versioner.

Hans Bernskiöld understregede i forlængelse af sit oplæg, at forskningsformålet bør gå forud for registreringen, da det er det indledende forskningsarbejde, der viser, hvilken registrering d.v.s. hvilke enkeltoplysninger og hvilke kombinationer, der er brug for.

Der er med hensyn til vækkelsessangen i 19. og 20. århundrede tale om en række forskellige miljøer, hvis karakter og sammenhæng er afgørende for en registrering af deres sang ! Dertil kommer, at der i 19. århundrede i forhold til tidligere perioder er tale om en ny melodifornemmelse.

Torben Scousboe indledte den efterfølgende drøftelse med at slå fast, at EDB-registrering har uendeligt store muligheder, men forudsætter, at man ved, hvad man vil. Registrering af melodier og melodivarianter forudsætter normalværdier og "kærne-melodier" for umiddelbar sammenligning. Spørgsmålet er ikke størst i indledningsfrasen, men i de indre fraser, der bygger på en udbredt kombination af - af brugeren bekendte - citater.

Efter Åge Haaviks opfattelse vil den indsigtsfulde musikforsker være uundværlig i fremtidig hymnologisk forskning.

Harald Göransson mente, at det ville være svært at bruge numeriscord, der især er for indviklet at anvende ved sammenligninger. Det ville nok være nødvendigt 1) at bruge det tyske system og 2) at registrere hele melodien. - Og det vil være helt nødvendigt, at alle systemer er compatible.

Margaretha Jersild gjorde opmærksom på, at også i visetekster er det et problem, at der er varianter i førstelinjerne. Det er derfor nødvendigt at bruge fantasien, både m.h.t. tekst og melodi. Iøvrigt er det af afgørende betydning at få løst identifikationsproblemerne.

FOLKELIG SALMESANG, PÅ BAKGRUNN AV UNDERSØKELSER AV SALMESANGEN I ET GAMMEL-PIETISTISK NORSK MILJØ.

INGRID GJERTSEN

HOVEDPUNKTER I FRAMSTILLINGEN VIL BLI:

- 1) Presentasjon av melodisk materiale, ut fra musikkanalytisk synsvinkel. Presentasjonen vil ta utgangspunkt i et par melodieksemppler, og ut fra dem kan karakteristiske trekk belyses. Aktuelle temaer i denne presentasjonen er variantproblematikken og problematikk omkring tonalitet, foruten generell karakteristik av en lokal sangtradisjon fra ei bygd i Vest-Norge.
- 2) Forholdet mellom kirken og folketradisjonen. Her tas opp hver av de to tradisjonenes estetikk og hva som skiller dem. Her er det interessant med historisk tilbakeblikk på problemet. Kan årsaken til skillet føres helt tilbake til reformasjonens innførelse i Norge? Vi finner i alle fall interessant materiale fra salmesangdebatten på 1800-tallet. Den såkalte salmesangstriden foregikk på flere plan, det var uenighet innen kirken, mellom kirke og stat, og mellom folks egne idealer og de øvrige. De første norske koralbøker på 1800-tallet (O.A.Lindeman og L.M.Lindeman) samt folkstoneinnsamlingen på 1800-tallet og innsamlernes estetiske idealer gir oss viktige holdepunkter når det gjelder forståelse av skillet mellom kirkelig og folkelig tradisjon.
- 3) De gamle pietistenes sangrepertoar. Her er det først og fremst interessant å kartlegge hva repertoaret består av, deretter undersøke innholdet i repertoaret og se på sammenhengen mellom sångrepertoar og kristendomssyn. Brorson er den mest brukte sangtekstforfatter, og en sammenligning av innholdet i hans salmer og innholdet i miljøets kristne tro er interessant. Det er en tydelig sammenheng her.
- 4) Sangens bruk og funktion. Her tas opp sangpraksis i det daglige andaktesliv og på lekfolkets samlinger. Sangens funksjon er å virke til oppbyggelse, den forventes å ha samme funksjon som det talte og leste ord. Det er her interessant å se på sangen som del av utadretta evangelisering. Det ser ut til at oppbyggelse av de troende og forkyndelse for ikketroende er samme sak. Dette må henge sammen med kristendomssynet. Selv om gammel-pietistense har et strengt syn på mangt, er skillet mellom troende

og ikketroende større i ny-evangeliske og de nyere vekkelsernes miljøer.

5) Tradisjon som prosess, ikke som produkt.

Pietismen står i en sammenheng historisk både bakover og forover i tid. Sangrepertoar og utvikling i sangstil og syngemåte er en prosess der det gamle fortsetter inn i det nye og nytt blandes inn i det gamle. førpietistiske salmer etter Kingo og Petter Dass blir også brukt av pietistene, selv om de foretrekker Brorson. Og sanger fra ny-evangelisk tradisjon (f.eks. "Å at jeg kunne min Jesus prise") tas opp i pietistiske miljøers sangrepertoar. Rent musikalsk skjer det også en lignende prosess. Innholdet i denne prosessen er ikke tilfeldig. Gjennom studium af repertoaret, tekstlig og melodisk, i ulike miljøer, også i typisk ny-evangeliske miljøer, samtidig som kristendomssyn og miljøets egne holdninger til det de synger, kan en komme fram til årsakssammenhenger i denne tradisjonsprosessen. Konflikt mellom gammelt og nytt i pietistenes møte med ny-evangelisk sangmateriale gir også interessant materiale.

En del av de ny-evangeliske vekkelserbevegelser, særlig frikirkelig-inspirerte vekkelser fra Amerika (1870- og 80-åra og framover) representerer et kulturfiendtlig element der norsk folketradisjon blir synonymt med synd. Dette kan være noe av bakgrunnen for de vilkår utøvere av gammel pietistisk sangtradisjon har idag. Etter hva de sier selv, blir de bedre mottatt på kappleiker (d.e. folkemusikkstevner) enn på bedehuset.

- - - - -

Framstillingen bygger på undersøkelser jeg har gjort i gammel-pietistiske miljøer flere plasser i Norge, delvis også på undersøkelser i ny-evangeliske miljøer. Grunnlagsmaterialet er intervjuer og sangopptak gjort i tidsrommet 1976-1988, samt utrykte og trykte skriftlige kilder som f.eks. sangtekster.

- - - - -

I tilknytning til sit skriftlige oplæg ønskede Ingrid Gjertsen at præcisere, at hendes specialeområde er den religiøse folkesang, og at metoden til at undersøge denne er bestemmelsen af forholdet mellem den folkelige kristendomsforståelse og den folkelige sangtradition med det formål at undersøge, hvordan salmerne er blevet forstået og brugt. I denne forbindelse er det nødvendigt at studere miljøet før man kan studere dets sang.

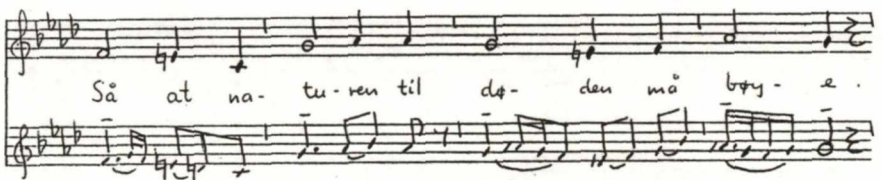
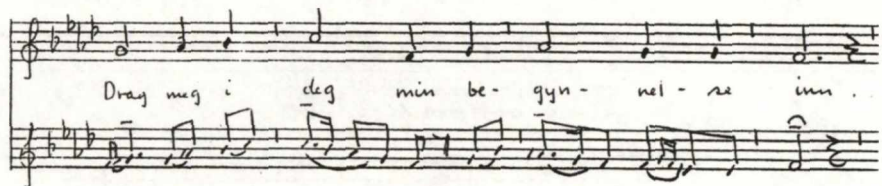
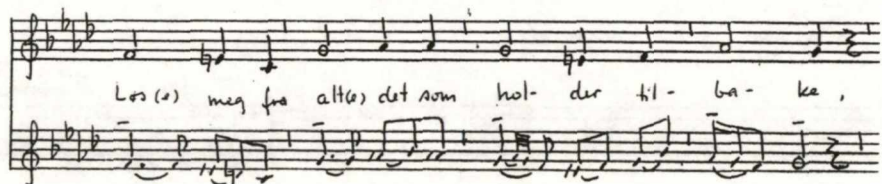
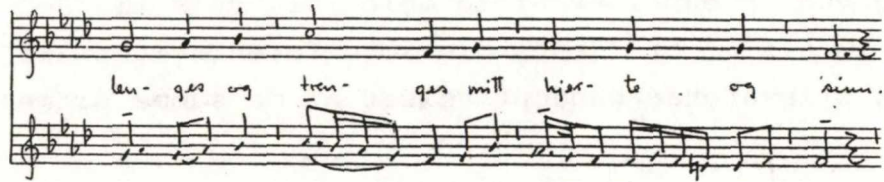
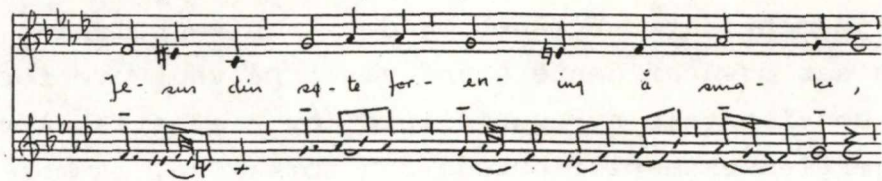
Ingrid Gjertsen har især siden 1976 studeret et vest-norsk Hauge-inspireret, konservativt, gammel-pietistisk miljø. Man har i dette miljø ment, at sangmåden og den kristne holdning hang sammen og har også af denne grund været på vagt overfor den angiveligt sentimentale ny-evangeliske (ny-pietistiske) vækkelse. Ingrid Gjertsen eksemplificerede den folkelige, gammel-pietistiske sang ved optegnelser af to melodier, dels til "Jeg ser deg du Guds Lam å stå" og "Jesus din søte forening å smake", sammenholdt med tilsvarende båndoptagelser af de samme salmer.

25. Jeg ser deg du, Guds Lam, å stå

Tekst: Bronson 1765.

Jeg ser deg du Guds Lam å stå
 på Si-ons ber-ge-top
 Men akke den vei du måt-te gå,
 så tung så trang der-opp.
 Å byr-de som på deg var(e) kast
 all ver-dens skam og last.
 Så sank(e) du i vår jam-mer ned,
 så dypt som in-gen vet

15. Jesus din søte forening å smake.

Der er tale om en meditatív sangstil, præget af melismer, og melodien skal være langsöm og dvælende, efter de syngendes mening for at hvert ord kan få sin fulde betydning.

Det er karakteristisk, at de syngende på denne måde har både tekst og melodi i tankerne under afsyngelsen. En hurtigere, mere udglattende syngemåde uden melismer, som f.eks. i kirken, opfattes ikke som lige så betydningsfuld. Sange med et gedigent ikke mindst bibelsk indhold som Kingos og Brorsons opfattes som de bedste, hvorfor man i det gammel-pietetistiske miljø har været tilbageholdende overfor de nyere vækkelsessange.

Takket være sangernes store musikalske fantasi kan det være svært at genkende grundmelodien bag de mange varianter. Forskningen har søgt at efterspore kirkesangens påvirkning af den religiøse folkesang; man kunne imidlertid også tænke sig, at man kunne gå den modsatte vej og undersøge, i hvilken grad den folkelige syngemåde og det folkeligt religiøse sangrepertoire har påvirket gudstjenestesangen.

Rytmen i den folkelige sang er meget vanskelig at gengive i nodeskrift. Den er meget varieret, ikke mindst som en reaktion på den "kedelige" rytme i kirkens melodier.

Ingrid Gjertsen har især interesseret sig for skellet mellem folke- og kirke-traditionen, der kan føres tilbage til kirke-melodistriden i 19. århundrede, da den folkelige syngetradition ikke blev vurderet højt af den officielle kirke. I virkeligheden går skellet langt længere tilbage og skyldes et langt stykke, at Reformationens indførelse fra 1537 kom uforberedt til Norge og fik som en af sine følger at den folkelige tradition blev gjort illegitim.

Funktionelt var den sang, der var knyttet til den anglo-amerikanske vækkelse i slutningen af 19. århundrede, stærkt solistisk præget, hvorfor man i det gammel-pietistiske miljø blev ved med at holde på den fællesskabsbærende Kingo- og Brorson-sang, hvilket var så meget mere naturligt som man syntes, at de nye salmer ikke alene havde for lidt (bibelsk) indhold, men også var for korte og for lette. Afsluttende slog Ingrid Gjertsen fast, at tradition ikke er et spørgsmål om formelt afklarede udtryk, men om daglig brug.

Folke Bohlin mente, at det var utænkeligt, at de forskellige syngemåder skulle kunne påvirke den kirkelige melodipraksis,

ligesom han overvejede, dels hvordan man skulle kunne skelne mellem kirkelig og folkelig tradition, dels hvordan forholdet var mellem koral og vækkelsessang. Det var efter Ingrid Gjertsens erfaring en stor vanskelighed i registrerings- og analysearbejdet, at de enkelte sangere varierer deres melodier hver gang de synger en given sang. Det gælder også vekslen mellem dur og mol. Folke Bohlin mente, at der burde angives tempo ved melodieksamplerne, selv om det varierer. Iøvrigt kunne der efter hans opfattelse godt skelnes mellem kirkelig og folkelig sang.

Henrik Fibiger Nørfelt spurgte, hvad der skete, når man satte 40-50 individuelle sangere sammen til fællessang, f.eks. i en gudstjeneste. Der ville, svarede Ingrid Gjertsen, ske set samme som ved en jam-session, der ville være en grundlæggende rytme, som alle ville synge ud fra. I denne situation ville forsangeren ved mødet/gudstjenesten have afgørende betydning for sangens forløb.

Åge Haavik havde på fornemmelsen, at mange af de vanskeligheder videnskaben havde med den folkelige sang, kunne føres tilbage til det faktum, at de folkelige sangere, hvis sange er registreret, hovedsagelig har været gamle mennesker. Et andet problem er, at det er enkeltsangeres mediterende sang, ikke den mere ensartede fællessang, der er blevet registreret.

Ingrid Gjertsen kunne til det sidste oplyse, at man i fællessangen sang, som man gjorde enkeltvis. Et vigtigt problem for forskningen, der fortjente opmærksomhed, var at man tidligere havde ment, at folkesangen var falsk og forkert i forhold til kirkesangen, hvorimod man nu som noget selvfølgeligt går ud fra, at folkesangen i sig selv er "god nok", men at den ikke kan beskrives med de klassiske tonalitetsbegreber.

Der var for Torben Scousboe ingen tvivl om, at de gamle sangere sang (synger) rigtigt - efter deres tonalitet! I denne forbindelse har Ingrid Gjertsen ret i, at der savnes et nodesystem til optegnelse af folkemusik. Spørgsmålet er her, hvad og hvordan der skal registreres. Efter Torben Scousboes opfattelse var Ingrid Gjertsens melodieksampler gode til at vise, hvordan man kan registrere på grundtoner med tilsætning af forsiringer.

Trond Kverno gjorde opmærksom på, at spørgsmålet om tonaliteten er et temperatur-spørgsmål. L.M.Lindeman f.eks. optegnede

i sin tid melodierne nogenlunde som han hørte dem.

Ingrid Gjertsen konkluderede, at noderne ingen autoritet har i folkesangen og derfor heller ikke kan tillægges nogen absolut betydning i melodioptegnelserne, da de kan skifte fra optegnelse til optegnelse.

PETER BALSLEV-CLAUSEN:

DANSKE PLANER OM REGISTRERING AF DEN KIRKELIGE OG FOLKELIGE VÆKKELSESSANG I DANMARK

Udgangspunktet for en registrering af salmer og åndelige sange i Danmark vil være den allerede præsenterede Dansk Salmeregistrant indtil 1700.

Danske salmer og salmebøger efter 1700 er et næsten uoverskueligt stort område, men både salmer og salmebøger fordeler sig i forskellige grupperinger, der gør det muligt at dele det samlede stof op i en række naturligt afgrænsede grupper.

Jeg vil i denne sammenhæng se bort fra pietismens salmer og salmesamlinger fra 18. og begyndelsen af 19. århundrede. De udgør et interessant stof, der venter på nærmere udforskning, men har ikke samme kirkehistoriske og praktiske aktualitet som den kirkelige vækkelses sang i 19. og 20. århundrede.

Det er karakteristisk for det 19. århundredes vækkelsessang i Danmark, at den i første omgang i overvejende grad knyttede ved den gamle, förrationalistiske salmesang (Kingo, Brorson), og at den dernæst en lang tid var stærkt domineret af det 19. århundredes store danske salmedigter, N.F.S. Grundtvig, hvis kirkelige grundsyn gjorde, at vækkelsens salmer i overvældende grad var bestemt af deres kirkeligt/gudstjenstlige brug. Fra midten af århundredet brydes den autoriserede salmebogs monopol som gudstjeneste salmebog, og et meget stort antal salmebogstillæg til gudstjenestebrug ser dagens lys. Denne salmebølge opfanges til en vis grad af de officielle salmebogstillæg og egentlige salmebøger, men først med Den Danske Salmebog (1953) opnås igen en overvejende ensartethed, der kun tilsyneladende er brudt af den sidste halve snes års salmebogstillæg.

Samtidig med den kirkelige salmedigtning og gudstjenestesalmebøgerne i 19. århundrede opstår der fra ca. 1820'erne og fremefter en mere lægmandsbetonet vækkelsessang, der til at begynde med er rent dansk, men fra 1850'erne får tilskud fra svenske og fra 1870'erne fra angelsaksisk vækkelsessang. Det er betegnende, at denne vækkelsessang i det store og hele går uden om den kirkeligt og kulturelt dominerende grundtvigske vækkelse og hovedsageligt trives i det pietistiske farvede vækkelsesmiljø.

Takket være ikke mindst den grundtvigske vækkelse vandt salmerne indpas i den folkelige sang og er stadig fyldigt repræsenteret i de folkelige sangbøger (som eksempel kan nævnes Højskolesangbogen), ligesom salmerne har haft en dominerende plads i de sangbøger, der har været brugt både i Folkeskolen og i de private skoler (udgør næsten altid det første, store afsnit).

Det vil være naturligt at begynde en registrering dér, hvor den er mest påkrævet, d.v.s. i den ikke-kirkelige vækkelsessang. De officielle salmebøger er i første omgang dækket ind af Anders Mallings Dansk Salme Historie, ligesom Grundtvigs salmedigtning (og dermed et meget langt stykke Grundtvigs og den grundtvigske bevægelses salmebøger) er kendt og registreret i de bibliografiske værker over Grundtvigs produktion, ikke mindst Grundtvig-registranten, Steen Johansens Grundtvig-bibliografi og Grundtvigs Sang-Værk (1944 ff). Salmerne i skolesangbøgerne og til en vis grad de folkelige sangbøger er næsten hele vejen igennem taget fra de officielle salmebøger. Tilbage bliver den ikke-kirkelige (-gudstjenstlige) salmedigtning og salmesang, der kun ganske sporadisk er behandlet og praktisk talt ikke er registreret på trods af dens ikke ubetydelige udbredelse og indflydelse.

En undersøgelse af de autoriserede salmebøger og salmebogstillæg 1845 - 1953 vil vise, at de har optaget overraskende få nyere, oversatte salmer, - i modsætning til de ikke-kirkelige og frikirkelige samlinger, hvor påvirkningen fra udenlandsk salmesang gennem oversatte salmer er til tider endog meget markant.

Det vil være af stor betydning at få denne understrøm af salmedigtning, salmeoversættelser og salmesamlinger registreret med henblik på en udforskning af periodens folkelige, hovedsagelig pietistiske vækkelse (Indre Mission, KFUM og K, Luthersk Missionsforening og de udenfor Folkekirken stående vækkelsesbevægelser) og deres indvirkning på det officielle kirkeliv. En almen kirkehistorisk udforskning af vækkelsesbevægelserne og deres betydning har med mellemrum stået på siden 1950'erne, men har i vid udstrækning undladt at inddrage vækkelsesbevægelsernes salmesang (en undtagelse er P. Poulsen folkelige bøger om især Indre Missions salmesang). I betragtning af salmesangens betydning for vækkelserne er en oparbejdelse af denne side af vækkelsernes historie yderst påtrængende.

Samtidig har man indenfor dansk hymnologisk forskning kunnet

følge den registrering og forskning i netop disse kirkehistorisk-hymnologiske sammenhænge, der i de senere år har fundet sted i Sverige (Lund!), hvilket har været en yderligere inspiration til at tage skridt til en tilsvarende dansk registrering og forskning. Et fællesnordisk samarbejde vil kunne afdække og løse fælles problemer i registrering og forskning, ligesom det vil kunne give anledning til sammenlignende studier, bl.a. af indbyrdes påvirkning og inspiration.

Det vil være af værdi at få et samlet overblik over forfattere, sangbøger og dermed miljøer, over genrer, teologisk/kirkelige holdninger og over melodibrugen, og i betragtning af materialets størrelse og meget sammensatte karakter vil det være nødvendigt at få registreringen foretaget med EDB.

Der vil i sagens natur opstå en række afgrænsningsproblemer. Hvor går grænsen mellem kirkelig og ikke-kirkelig brug? Hvilke forfattere er "kirkelige", og hvilke er "ikke-kirkelige"? Skal f.eks. en salmedigter, der er repræsenteret i de officielle salmebøger, registreres med hele sin produktion i denne sammenhæng, eller skal han registreres sammen med de "ikke-kirkelige" forfattere, fordi størstedelen af hans produktion findes i de ikke-kirkelige samlinger ligesom deres? Skal frikirkernes gudstjenesalmebøger registreres, hvis Folkekirkens ikke bliver det? o.s.v.

Da målet vil være en fuldstændig registrering af alle periodens salmer og salmebøger vil disse problemer løse sig efterhånden som hele det samlede projekt bliver realiseret. Indtil da må delprojektet leve med sine undertiden vilkårlige afgrænsninger. Til gengæld vil EDB-mediet muliggøre en næsten uendelig udvidelse af registreringsområdet.

Foreløbig er det tanken at begynde projektet så hurtigt som muligt og at udvide det, efterhånden som der bliver ressource-mæssig mulighed for det.

Af indlysende grunde er vi interesserede i et snævert metodisk samarbejde med den svenske registrant, som Inger Selander og Hans Bernskiöld står for, men alt tyder på, at det metodiske samarbejde vil kunne udvides til ikke alene at dække hele det nordiske område, men også til at kunne gælde et sagligt-indholdsmæssigt samarbejde, da det på forhånd er klart, at netop vækkelses-sangen opviser mange eksempler på fælles og gensidig inspiration.

Hvad der her er sagt, er primært sagt med henblik på teksterne, men helt det samme vil kunne siges med henblik på melodierne.

Eksempler på forskningsemner indenfor vækkelsessangens område:

Påvirkning fra den kirkelige undervisning (konfirmationsforberedelsen) og skolens undervisning og salmesang. Undersøgelsen kan f.eks. tage form af en analyse af et lægmandssalmeforfatterskab som Peder Sørensen.

Videreførelsen af inspirationen fra Kingo, Brorson og Grundtvig.

Frikirkernes (baptister, apostolske (irvingianere), metodister m.v.) salmesang, - forskelle og ligheder med den folkekirkelige vækkelsessang.

Indre Missions inspiration og begrænsning med hensyn til salmedigtning og salmesang.

Den svenske indflydelse.

Den engel-saksiske indflydelse.

Den norske indflydelse.

KFUM som international og national bevægelse med henblik på dens tekst- og melodirepertoire.

Vækkelsessangens borgerliggørelses.

Vækkelsessangens påvirkning fra den liberale teologi.

De autoriserede salmebøgers og vækkelsessangbøgernes fælles salmebestand. Herunder vækkelsessangens pres på de autoriserede salmebøger.

Vækkelsessangen mellem 1) sine egne forudsætninger, 2) sit eget nybrud, 3) sin egentradition, 4) den aftagende (evt. ophørte) tilvækst ind i 20. århundrede.

Den religiøse (kirkelige) afgrænsning overfor 1) afholdsbevægelsens sange, 2) de folkelige og 3) de politiske bevægelser (især socialistiske) sange.

Missionssangens betydning.

Det er disse forskningsområder, og med dem mange flere, der skal motivere (inspirere til, fordre) en registrering af vækkel-

sessangen (salmerne enkeltvis og salmesamlinger), og omvendt er det forskningsprojekter som de nævnte, der skal muliggøres af en registrering.

Det er tvivlsomt, om en registrering af vækkelsessangene og sangsamlingerne vil få direkte praktisk betydning ved udgivelsen af nye salmesamlinger (-bøger). Dertil vil vækkelsessangen uden tvivl vise sig at være for tidsbunden, men indirekte vil udforskningen af vækkelsessangen og dens betydning for periodens kirkelige/religiøse liv få betydning, dels for forståelsen af selve perioden, dels for forståelsen af / besindelsen på vores egne kirkelige/religiøse forudsætninger.

LARS KLASÉN:

OM ANVENDELSE AF EDB TIL REGISTRERING OG FORSKNING

Lars Klasén understregede ud fra sit arbejde med søgning i databaser, at det er vigtigt at databaserne er ensartet opbyggede. Derfor kommer man ikke uden om at tilstræbe den størst mulige samordning. Lars Klasén har beskæftiget sig meget med online tilgang til databaser og i sammenhæng hermed med tekstbaseret information. Der kan (skal kunne) søges på de enkelte ord (eller mindre enheder hvis det er kodet ind), og i alle mulige kombinationer. Det er ligeså let at tage materialet ud som ind, og det er, med den tilstrækkelige øvelse og erfaring muligt at få forskelligartet materiale indkodet efter ensartede principper. Faren ved privat registrering er, at registreringen bliver uensartet. Præcis registrering er helt afgørende.

Fordelen ved elektronisk dataregistrering både af tekster og melodier er, at man kan oversætte tilbage.

Det system, som Lars Klasén har arbejdet med, er Information Retrieval (IR) omfattende IR-systemer og IR-baser, der har den fordel, at de er optimalt portable (flytbare, konverterbare). Der er først og fremmest tre grunde til IR-teknikkens "livskraft", 1) IR-teknikken giver god lagringseffektivitet og korte bearbejds- og søgetider, 2) IR-systemet muliggør udbygning med avancerede supplerende systemer (menusystemer, hjælpefunktioner, ekspert-systemer, kunstig intelligens m.fl.), 3) databaser udformede til IR-baseret oplagring er lette at "flytte", de er "portable".

De grundlæggende krav ved opbygningen af en database er efter Lars Klaséns opfattelse: 1) Varetagelse af alle opgaver (bibliografiske oplysninger, løbende tekst, emneord, klassificeret inddeling, organiske betegnelser, oprindelse, m.fl.), 2) nøjagtig feltinddeling, der muliggør unik individuel identifikation, 3) Portabilitet.

Der er to hovedformer for registrering: Den ene tager sigte på arkivering, det vil sige, opbevaring af materiale til fremtidig brug. Den anden tager sigte på forskning samtidig med eller umiddelbart efter registreringen, ofte specialforskning med specialønsker til registreringen, og uden særlig tanke på fremtidig brug. Forskellen mellem disse to hovedformer er afgørende, og

man skal holde sig den for øje ved planlægningen af enhver form for registrering. Behovdefineringen vil være afgørende dels for principperne for som selve indkodningen af materialet (de enkelte data), dels for valget af indgangen i databasen og af de systemer, der tjener formålet bedst.

Det er vigtigt at huske, at tilstrækkelig registrering er nødvendig for tilstrækkelig anvendelighed af registreringen. Og det er vigtigt også her at slå fast, både at registreringen skal ske efter alment vedtagne og ikke efter private, for andre uanvendelige principper (programmer), og at programmerne senere skal kunne kompletteres.

I stedet for at tale om centrale kontra decentrale systemer bør man samle interessen om decentrale systemer, der er opbygget på samme måde med fælles indkodningsprincipper, og som er konverterbare til fælles formål, (som kan køres sammen), efter devisen "Systemer forgår, databaser består".

Rigtig brugt kan EDB-registrering hindre dobbeltregistrering, hvilket dog forudsætter en central database. Ved egen supplerende indkodet registrering kan man i så fald vedføje egen signatur.

Iøvrigt ønskede Lars Klasén at gøre opmærksom på, at et kompliceret system ikke behøver at være svært at søge i, ligesom selve registreringen ikke nødvendigvis behøver at være kostbar. - Et problem i forbindelse med hymnologisk EDB-registrering, der iøvrigt bliver foretaget efter standardiserede principper, vil være en registrering, der vil muliggøre en sammenligning af melodier, ligesom variantproblemet sandsynligvis vil volde vanskeligheder.

Hans Bernskiöld indledte den drøftelse, der fulgte efter Lars Klaséns oplæg med at erklære sig enig med den opfattelse, at registrering af melodier kræver en nøjagtig registrering, idet der skal kunne søges på forskellige niveauer (f.eks. på første betone eller sidste tone). Der findes forskellige registreringssystemer, og det er vigtigt at samle sig om ét system, nemlig det bedste, ligesom det er vigtigt at få slået fast, hvad en variant er. Her er registratorens person vigtig, da det er ham der i hvert enkelt tilfælde skal afgøre, hvad det er, der skal registreres, og dermed, hvad det er, der skal kunne søges på.

Lars Eckerdal fandt det vigtigt at kunne få ikke alene ens, men også beslægtede melodier frem; men er dette teknisk muligt? Lars Klasén svarede, at det var et spørgsmål om standardisering

og om at afgøre, hvad der skal kunne søges efter. Harald Göransson tilføjede, at standardiseret registrering forudsætter, at der kan registreres ud fra en grundtone. I tilknytning hertil spurgte Lars Eckerdal, om en melodi vil kunne beskrives og registreres og findes efter statistiske kurver, hvortil Hans Bernskiöld svarede, at der findes systemer, der muliggør en sådan standardiseret registrering og søgen.

Efter Åge Haaviks opfattelse var problemerne ikke så store, som man skulle tro i første omgang. Registreringsproblemerne er allerede i det store og hele løst i det program, der har været brugt i Lund, og ser man bort fra folkemusikken er kirkemusikken i det store og hele ~~temporeret~~ og dermed standardiserbar. Krydspejlinger vil løse problemet med at søge beslægtede melodier, og man behøver iøvrigt ikke at forestille sig alle problemer løst på forhånd. Et fortsat nordisk samarbejde vil kunne begynde ved at lade en gruppe musik- og tekstfolk samles og udarbejde de nødvendige registreringsstandarder. Trond Kverno indvendte, at det er nødvendigt at tage den religiøse folkesang med allerede i første omgang, ligesom temperaturen ikke uden videre ligger fast heller for kirkemusikkens vedkommende. Hans Bernskiöld gjorde opmærksom på, at de fleste problemer vedrørende EDB-registrering af musik er blevet behandlet internationalt, og at vores opgave derfor i første omgang vil være at overveje, hvad det er, vi vil registrere og udforske. Men registreringsområdet bør, indskød Lars Eckerdal, ikke begrænses på forhånd.

Vagner Lund fandt, at mængden af både tekst- og melodimaterialet i sig selv er et problem og han spurgte henvendt til Lars Klasén, om det ville være muligt at søge statistisk - repræsentativt uden på forhånd at have registreret alt. Herpå svarede Lars Klasén, at det, man ønsker med en undersøgelse, er at se trends, tendenser o.lign.; derfor skulle det nok være muligt at foretage stikprøveundersøgelser, mens man venter på den altomfattende registrering.

Folke Bohlin mente, at en nærliggende mulighed først og fremmest ved registreringen af folkemusik, men også når talen var om kirkemusik, ville være rent maskinelt at registrere tonhøjden i kurver, da det vil være nødvendigt at få tonebilledet visualiseret. Torben Schousboe tilføjede at det var nødvendigt at vide, hvad det var, man ville, og så bruge EDB hvor den var bedst,

ellers gav han Trond Kverno ret i, at man ligeså godt kunne holde sig til de gammelkendte metoder.

Steffen Kjeldgaard-Pedersen var enig med Lars Klasén i, at det er vigtigt ikke at gøre arbejdet mere end én gang. Derfor var det nødvendigt at få alt nødvendigt med i første omgang og at benytte EDB bevidst og standardiseret selv i helt afgrænsede områder. Dette var Åge Haavik enig med Steffen Kjeldgaard-Pedersen i. Det er et spørgsmål om at tage den nye tid alvorligt, og det vil bl.a. sige at skifte medium med den. EDB giver mulighed for at forbinde de oplysninger, der indtil nu har stået adskilt fra hinanden i hver sin bog - og på hver sin side i den samme bog. Flytter man "salmeskatten" over i det nye medium, vil det give fremtidig forskning hidtil ukendte muligheder. Derfor er en fuldstændig registrering nødvendig, bl.a. for at kunne udelukke muligheder. Lars Klasén: Registreringen bør være så fuldstændig som muligt, da man ikke véd, hvad fremtidige forskere vil søge. Torben Schousboe tilføjede, at ikke desto mindre må programmøren vide, hvad det er, forskerne vil bruge registranten til. En mulighed for en standardisering af melodiregistreringen ville være at angive begyndelses- og slutfasens forhold til f.eks. det strengede C. Harald Göransson: det bør også omfatte harmonien.

Lars Eckerdal påpegede, at et nyt medium giver nye associationsmønstre. Derfor er valg af medium, herunder valg af program, vigtigt, og det bør ikke være en forholdsvis snæver gruppe som den nærværende, der alene afgør denne sag. Folke Bohlin var heri enig med Lars Eckerdal. Vendt til Torben Schousboe tilføjede han, at registrering af f.eks. slutfasen i en melodi kræver, at der hersker enighed om, hvad en slutfase egentlig er.

Vi må, konkluderede Åge Haavik, acceptere de vanskeligheder det nye medium medfører på samme måde som man tidligere har gjort ved medieskift. Det gælder om at vælge en form, der svarer til mediet, på samme måde som Luther valgte den strofiske form, da han i 1520'erne udarbejdede liturgien til den nye, folkelige gudstjeneste.

OPRETTELSE AF NORDISK INSTITUT FOR HYMNOLOGI

Den interesse for et mere intensiveret og formaliseret nordisk hymnologisk samarbejde, der ikke alene var baggrunden for afholdelsen af symposiet, men som også kom kraftigt til orde i løbet af det resulterede i oprettelsen (21/3.) af et:

NORDISK INSTITUT FOR HYMNOLOGI (NORDHYMN).

Instituttet består af en styringsgruppe med et medlem fra hvert af de nordiske lande; valgt blev: Lars Eckerdal (Sverige), Åge Haavik (Norge), Thröstur Eiríksson (Island), Karl-Johan Hansson (Finland) og Steffen Kjeldgaard-Pedersen (Danmark). Som formand for styringsgruppen valgtes Steffen Kjeldgaard-Pedersen.

Det er instituttets formål at initiere og befordre tværfaglig forskning om salmen og den åndelige sang i de nordiske folks liv.

I hvert land samles arbejdsgrupper, der i samråd med det pågældende lands styringsgruppemedlem tilrettelægger og udfører hymnologisk forskning.

Det nordiske samarbejde tilrettelægges af styringsgruppen i samarbejde med de nationale arbejdsgrupper.

Nordiske hymnologiske konferencer afholdes hvert andet år. Planlægning og gennemførelse af disse konferencer går på tur mellem landene efter aftale fra gang til gang.

Det er Nordisk Institut for Hymnologi's opgave at tage initiativ til og at koordinere hymnologisk forskning i Norden. Udover afholdelse af de hverandet-årlige konferencer vil Nordisk Institut for Hymnologi kunne udgive skriftrækker og på anden måde tage initiativ til publikation (offentliggørelse) af forskningsresultater. Man vil naturligt kunne bruge Hymnologiske Meddelelser som organ for information om Instituttets virksomhed, og som løbende publikationssted for hymnologiske artikler og afhandlinger.

Nordisk Institut for Hymnologi er et arbejdsfællesskab for hymnologiske forskere i de nordiske lande med naturlig forbindelse til de hymnologiske forsknings- og undervisningsmiljøer ved universiteter og højere læreanstalter i de enkelte lande. Økonomien sikres så vidt muligt gennem fondsstøtte.

Der var enighed om at planlægge et nyt symposium i maj 1989 om:

- 1) EDB-programmer til Hymnologisk registrering og
- 2) Igangsættelse af forskningsprojektet "Salme og åndelig sang i de nordiske folks liv".

Kvartalsskriftet

Hymnologiske Meddelelser udkommer årligt med 4 numre á omkr. 50 sider.

Udgives af Salmehistorisk Selskab
Københavns Universitet
Institut for Kirkehistorie
Købmagergade 44-46
DK-1150 København K, Danmark.

Medlemskab af Salmehistorisk Selskab tegnes hos kassereren, Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, 1150 København K, giro 2 20 11 19. Hos kassereren kan også bestilles ældre årgange af Hymnologiske Meddelelser.

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse:

Sognepræst Peter Balslev-Clausen, *sekretær*.

Ahlmanns allé 14, 2900 Hellerup. Tlf. 01 62 79 27

Universitetslektor cand.theol. Jørgen I. Jensen,

Steenstrups Allé 17, 1924 Frederiksberg C. Tlf. 01 37 39 73

Professor dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen, *formand*.

Kong Valdemars Vej 25, 4000 Roskilde. Tlf. 02 36 72 21.

Administrationschef Vagner Lund, *kasserer*.

Caroline Amalievej 27, 2800 Lyngby. Tlf. 02 88 48 65.

Sognepræst Jens Lyster, *næstformand*.

Odden præstegård, 4583 Sjællands Odde. Tlf. 03 42 62 96.

Universitetslektor dr.phil. Erik A. Nielsen,

Strindbergsvej 3, 2500 Valby. Tlf. 01 46 60 23.

Organist Henrik Fibiger Nørfelt,

Korsgårdsvej 16, 2920 Charlottenlund. Tlf. 01 63 23 80.

Universitetslektor mag.art. organist Torben Schousboe,

Tryggevaldevej 132, 2700 Brønshøj. Tlf. 01 28 02 05.

Hymnologiske Meddelelsers redaktion:

Peter Balslev-Clausen (ansvarshavende)

Henrik Fibiger Nørfelt (melodistoffet)

Vagner Lund (redaktionssekretær)

Hymnologiske Meddelelsers støttekreds:

Professor Leif Ludwig Albertsen, provst teol.dr. Allan Arvastson, univ.lektor mag.art. Skirne Helg Bruland, pastor Helge Dahn, administrator dr.phil. Erik Dal, statsstipendiat Svein Ellingsen, biskop Johs. W. Jacobsen, biskop Johannes Johansen, professor dr.theol. Theodor Jørgensen, sognepræst Holger Lissner, sognepræst Kaj Mogensen, rektor dr.theol. Bent Noack, konservatoriedocent Ingolf Olsen, domorganist Svend Prip, univ.lektor mag.art. Torben Schousboe, pastor Jørgen Schultz, generalsekretær pastor Erik Norman Svendsen, organist mag.art. Ulrich Teuber, kgl. konfessionarius dr.phil. Christian Thodberg.

Tidsskriftet udgives med støtte fra Carlsen-Langes Legatstiftelse, Svend Viggo Berendt og hustrus Mindelegat, Statens humanistiske forskningsråd samt N.F.S. Grundtvig's Fond.

Københavns Universitet
Reproafdelingen

2449

257

00

TORA GRUBB

J P E HARTMANNS ALLE 31
2500 VALBY